

Hibru Kristo uwä nintäño bämop äma bureni-inik unitäño manbiñam

*Jesutä Anutu täño mebäri yänahän nimin
moreñkuk*

¹ Bian-inik Anututä Juda ämawebe nintäño äbekniye oraniye iniken manbiñam moräki moräki yäwet yäpmän äbuk. Manbiñam uwä profettä meni jinom yäpmänpäñ kädet mebäri mebäri terak yäwetkuñ. ^{2*} Täñpäkañ tärek-tärek kadäni ñobayän Nanaki-inik meni jinom terak mani biñam niwet moreñkuk. Nanaki u imaka imaka kuduhtagän unitäño mähemi-inik täñpekta iwoyänkuk. Ba ukätgän kunum kenta kome pewän ahänkumän. ^{3*} Anututä iniken epmäget kudän penyänek ikek, nanaki unita wädawän äron imiñkuko unita kudän ba täktäki unitä Anutu bureni ubayän yän yänahäk täyak. Täñpäkañ mani kehäromitä imaka imaka kuduhtagän täñ-meamtañ itak. Täñpäñ momi ärutärut piä täñ moreñkañ eruk kunum gänäñ äronpäñ Anutu kehäromi mähemi keru bure kada wäpi biñam ikek itkukonitä itak.

Nanakitä añero yärepmitpäñ ärowani-inik itak

^{4*} Ude täñkuko unita Nanaki u añero äbot päke uwä yärepmitpäñ intäjukun-inik itak. Täñkañ Anututä wäp imiñkuko uwä añero wäpi yärepmitpäñ

* 1:2: Sam 2:8; Mat 21:38; Jon 1:3 * 1:3: 2Ko 4:4; Apos 2:33-34;
Kol 1:20; Hib 8:1 * 1:4: Plp 2:9

wäp inipärik kubä imiŋkuk. ⁵* Jide? Anututä aŋero kubä man ŋode iwetkuk?

Apiŋo gäkä näkŋo nanakna iriri näkä gäkŋo nanka itat.

Nämoinik! Ba aŋero kubäta ŋode yänkuk?

Näkä unitäŋo nani irira uwä nanakna ude api irek.

⁶* Nämoinik! Nanaki tuäni u tewän kome terak ŋo äpayän täŋirän iniken aŋero äbot päke u ŋode yäwetkuk;

In kuduptagän gukut imäpmok täŋ imut! yäk.

⁷ Täŋkaŋ aŋeroniye unita man kubä pen ŋodewä yäkgän täŋkuk;

Näkä täŋpewa piä ämanaye aŋero u mänit bumik, ba kädäp mebet ude äworek täkaŋ.

⁸ Aŋerota ude yänkukopän nanakitawä ŋode yänkuk;

Anutu, gäk intäjukun-inik itkunoniktä api it yäpmän ärowen. Kaŋiwat piäka u kudän siwoŋi terakgän täk täyan.

⁹ Gäk kudän siwoŋita gäripi nadänkaŋ kudän wakita taräki nadäk täyan. Mebäri unita Anutukatä gäk kaŋiwat piä täkta iwoyänkuk.

Ude täŋkaŋ notkaye yärepmitpän wäpka biŋam ärowani pähap gamiŋirän oretoret pähap nadäk täyan. Sam 45:6,7

* 1:5: Apos 13:33; Hib 5:5; 1Sto 17:13

* 1:6: Rom 8:29; Sam

10 Tənpən nanakita Anututä man kubä pen ɲodewä yäkgän tənjkuk;

Ekäni, gäk yäput-peɲpən kome gatənjkun. Tənpən ketkatä kunum u tənjkun.

11 *Upənkaɲ uwä waɲpən api paotdeɲ. Tektä wek täkaɲ ude api weɲpən paotdeɲ.*

Tən, gähä paot-paotka nämo, pen api it yäpmən ärowen.

12 *Kunum kenta kome u gäkä tek biani ude yänopmənɲpən pimiɲ tokätpən api pewen. Ude tənɲpayən täno upənkaɲ gähä kudupi kubä nämo api äworewen. Nämo inik, gäk paot-paotka nämo, pen api it yäpmən ärowen. Sam 102:25*

13 Tənpäkaɲ Anututä Jesu man ɲode iwetkuko ude aɲero kubä nämo iwetkuk;

Gäk ketna bure käda wäpka biɲam ikek iriri näkä gäkɲo iwankaye yepmaɲpa gämotka-ken jiraɲ ude api itneɲ. Sam 110:1

14 * Eruk, ude unita aɲerota jide yänayən? ɲode; Aɲero u kudup mänit ude itkaɲ Anututa watä piä tən imik täkaɲ. U Anututä peɲ yäwet-pewän pənku ämawebe kunumta biɲam yäwani u tənjkentən yämik täkaɲ.

2

Jesuta nadänjitna äpani nämo tənpek

¹ Bureni, Anutu tənjo nanakitä wäp ärowani-inik yäpuko unita man bureni niwerirä nadänjkumənjo

* 1:14: Sam 34:7, 91:11

uwä iyap takinik tänpän yäpmän kuḡat täkäna. Ude tänayän tämäḡo uwä man u nämo api pena paorek. ² * Nadäkaḡ? Baga man biani Anututä äbekniye oraniyeta aḡero meni jinom terak yäwetkuko u bureniḡän. Unita ämatä man u irepmitpäḡ nämo buramik täḡkuḡo uwä kowata wakiinik iniken täktäki waki uterakḡän kaḡ-ahäk täḡkuḡonik. ³ * Eruk, бага man biani u imaka bureni kubä upänkaḡ imaka burenitä bureni-inik kubä itak u ḡode; Anututä nin waki keriken nanik nimagutta nanaki Jesu terak piä pähap kubä täḡkuk. Tänpäkaḡ nin piä unita mäde ut imiḡpäḡä jide tänpäḡ kowata api irepmitne? Nämo inik, Ekäni ini-täḡän piä pähap unita ḡode yäḡahäḡkuk; Ämawebe waki keriken nanik api yämaguret. Ude yäḡahäḡirän äma man u nadäḡkuḡo u niwetpäḡ niwoḡärek täḡirä nadäḡitna bureni täḡkuk. ⁴ * Tänpäkaḡ manbiḡam u täḡ-mehamtäkta Anututä kudän kudupi ba wärani kehäromi nitek mebäri mebäri pewän ahäḡkuḡ. Tänpäḡ iniken ḡärip terak Kudupi Munapik-ken nanik nadäk-nadäk iron ude äma kubäkubäta yämiḡkuk.

Jesu uwä komen äma äworeḡkuk

⁵ Tänpäkaḡ kome punin käda yämäḡo u ahäwayän täḡirän Anututä u watäni itta aḡero nämo yepmaḡkuk. Nämo, u watäni itta äma kubä teḡkuk. ⁶ Unita Anutu täḡo man muḡipi kubäken ḡode pätak;

Anutu, näk nadäwätäk ḡode täk täyat;

* 2:2: Gal 3:19 * 2:3: Hib 10:29, 12:25 * 2:4: Mak 16:20; 1Ko 12:4,11

Nin ämawä jidewani unita nadäj nimiñpäñ watä it nimik täyan?

7 *Gäk kadäni keräpi-tagän aņero gämori-ken nipmañkuno upäñkañ epmäget kudän ba wäpnin biñam ärowani nimiñkun.*

8 * *Ude täñkañ imaka kudup ketkatä täñ yepmañkuno u watäni itneta gämotnin-kengän peñ moreñkun.* *Sam 8:4-6*

Man uterak ñode daniñpäñ nadäk täkamäj; Anututä äma gämori-ken imaka kudup yepmañkuk. Täñpäñ imaka kudup yäj yäyak u imaka päke u kuduhtagän uwäk täyak. Täñ, apiño imaka kudup-tagän äma nin gämotnin-ken nämo irirä yabäk täkamäj. ⁹* Nämo, upäñkañ Jesutä intäjukun irirän kak täkamäj! U äpäñpäñ Anutu täño iron terak äma kuduptagäntä yäñpäñ kumäkta kadäni keräpi-tagän, äpani ude, aņero gämori-ken itkuk. Täñpäkañ apiño komi nadäjnkuko unita Anututä epmäget kudän ba wäpi biñam ärowani pähap imiñkuko u kañpäñ nadäk täkamäj.

¹⁰* Täñpäñ Anutu uwä imaka kuduptagän täño mähem. Ba imaka kuduptagäntä unitäño wäpi biñam yäpmäj ärokta itkañ. Unita nadäk tägagämän kubä iwatpäñ ñode täñkuk; Nanakiye mäyaptä näkkät bok säkgämän kañ itna yäj nadäñkañ Jesu nadäj imiñirän komi nadäjnkuk. Täñpäñ komi nadäjnkuko uterak Jesu uwä ämawebe waki keriken nanik yämagurani äma bureni-inik äworeñkuk.

¹¹⁻¹²* Täñpäñ ämawebe täño bänepi ärut paktak

* **2:8:** 1Ko 15:27 * **2:9:** Plp 2:8-9 * **2:10:** Rom 11:36

* **2:11-12:** Mat 25:40; Mak 3:35; Jon 20:17

täwani Jesu ukät ämawebe bänepi ärut paktak täyak uwä nani kubägän unita ämawebe u notnaye yän yäwetta gäripi nadäk täyak. Ñode yänkuko unita nadäwut;

Anutu, notnaye uwä gäkno mebärika api yänahänpän yäwet tänpet. Ba änok kubägän irirä u inamiken wäpka binam api ganiñ oret tänpet yäk. Sam 22:22

¹³ Tänpän kubä pen ñode yäkgän tänkuk;

Näk imaka, Anutugän pen api yengäma peney yän yänkuk. Ais 8:17

Ba noriyeta yänpän äneñi kubä pen ñode yäkgän tänkuk;

Nabäyäk. Näk nanak Anututä namiñkuko ukät penta itkamän ñol! Ais 8:18

¹⁴ * Eruk, nanakiye uwä komen äma unita komen äma udegän äworenkuk. Ude tänkuko uwä mebäri ñodeta tänkuk; U ini kumäk-kumäki terak kumän-kumän täño mäheми Satan yenjakñitta tänkuk. ¹⁵ Ude tänkuko uwä ämawebe kumäkta bumta umuntanpän kuñat täñkuño u täñkentän yämiñkuk. Umun unitä kehäromi yepmän irirän umun täño watä äma ude itkuñ. Upänkan Jesu täño kumäk-kumakitä umun u yäpmän kewen yämiñkuk.

¹⁶ * Unita ket nadäwut! Jesutä piä u añero täñkentän yämikta nämo tänkuk. Nämo, Anutu

* **2:14:** Jon 12:31; 1Jo 3:8; Rev 12:10 * **2:16:** Ais 41:8-9

täno man nođe kudän täwani; U Abraham äborye, komen ämawebe u tänkentän yämik täyak. ¹⁷ *
 Mebäri unita Jesutä noriye tänkentän yämikta noriye udegän-inik äworeŋkuk. Ude nämo tänkuk yäwänäku jide tänpän Anutu-kät noriye täno bämop äma intäjukun ude irän? Nämo, noriye udegän äworenpän intäjukun äma bätaki-inik ba butewaki nadän yämani ude itkaŋ Anututa piä säkgämän täŋ imiŋkuk. Piäni uwä ämawebe momi täŋpani täno momi peŋ yämikta komeni yäpmänpän kumbuk. ¹⁸ Tänpäkaŋ ini uwä täŋ-yabäkken äpmonkaŋ komi nadäk täŋkuko unita apiŋo ämawebe täŋ-yabäkken it täkaŋ u täga tänkentän yämik täyak.

3

Jesu wäpi biŋamtä Moses täno irepmitkuk

¹ Unita kudupi notnaye, kunumta biŋam bok nimagurani in Jesuta nadäwut! Uwä Anututä tewän äpani, nintäno bämop äma intäjukun yän nadäkinik tänpän yänahäk takamän. ² U piä ude täkta Anututä iwoyän imiŋkuko uwä säkgämän täŋkuk, bian Mosestä piä Anutu täno äbotken säkgämän täŋkuko udegän. ³ Upänkaŋ wäp taŋi Jesutä yäpuko u wäp Mosestä yäpuko u irepmitak. U imata, Moses uwä Anutu täno äbotken piä ämagän itkuk. Täŋ, Jesu uwä äbot unitäno intäjukun äma. Uwä nođe bumik; Äbot kubä täno intäjukun äma uwä wäp biŋam yäpek, äbot ini nämo. Udegän, wäp taŋi Jesutä yäpuko u wäp Mosestä yäpuko u irepmitak. ⁴ Nadäkaŋ? Äbot kudup u intäjukun äma

* 2:17: Plp 2:7; Hib 2:14; 1Jo 2:2, 4:10

nikek. Tänpäkaŋ Anutu uwä imaka kuduptagän täŋo intäjukun-inik.

⁵ * Eruk, Moses uwä Anutu täŋo äbot pähapken piä äma ude itkaŋ piä täga tänpäŋ imaka imaka Anututä kwawak kämi yäŋahäkta nadäŋkuko u yäŋahäk täŋkukonik. ⁶ * Täŋ, Jesu Kristo uwä piä äma ude nämo itkuk. Nämo, u nanaki tuänitä nani Anutu täŋo äbotta intäjukun ude it yämiŋpäŋ piä säkgämän täŋkuk. Tänpäkaŋ ninä Anutu täŋo äbot. Unita ämawebe inamiken kehärom taŋpäŋ imaka säkgämän kämi kaŋ-ahänayäŋ takamäŋ uterak yeŋgämina pewäpäŋ kuŋatpäŋä, Anutu täŋo äbot bureni-inik itkamäŋ yäŋ nadäne.

Anutu täŋo manta ärowani nämo täne

⁷⁻⁸ * Unita man Kudupi Munapiktä ŋode yäk täyak unita nadäna;

Äbekjiye orajiyetä bian kome jopi-ken täŋyabäk terak Anutu täŋo man bitnäŋpäŋ ärowani täk täŋkuŋo u in udegän nämo täneŋ. Apiŋo Anutu täŋo man nadäŋ parit ärowani nämoinik täneŋ yäk.

⁹ *Äbekjiye orajiyetä peŋawäki terak tänpäŋ-nabäk täŋkuŋonik yäk. Uwä kadäni käroni, obaŋ 40 ude näkŋo täktäk täga yabäŋpäŋ-nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ ärowani täŋ namiŋkuŋ.*

¹⁰ *Ude täŋ namiŋ yäpmäŋ äbäŋirä kokwawak nadäŋpäŋ yäŋkut; Nadäkiniki uruŋ käda pewä kwäpäŋ näkŋo kädet iwatta bitnäk täkaŋ.*

* **3:5:** Nam 12:7 * **3:6:** Kol 1:23; Hib 3:14 * **3:7-8:** Kis 17:7; Nam 20:2-5

11* *Unita kokna wawäpäñ man kehäromi ñode yäñkut;
Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api
itne. Sam 95:7-11*

12 Unita nadäkinik täñpani notnaye, injinta watä ket itpäñ kuñarut! In bämopjin-ken nanik kubätä bänepi täñpän wawäpäñ nadäkiniki pewän putärewäkañ Anutu paot-paori nämö, u mäde ut imekta! 13 Momi kädettä bämopjin-ken nanik äma kubä täñikñat-pewän Anutu mäde ut imek yäñpäñ injin-tägän täñkentäk kowata kowata täñkañ notjiye täño bänepi kañ täñkehärom tawut. Kadäni uken api paorek yäñ nämö nadäkamäñ unita apiñogän yäput penpäñ kepma kepma kañ täñ yäpmäñ kut. 14* Täñpäkañ nin nadäkinik kehäromi pengän täñkumäño apiño udegän injit-inik täñpen kuñaritna tärek-tärek kadäni kañ ahäwän. Ude täñpen kuñatpäñä Kristo-kät kowat kwasikorän takamäñ yäñ nadäne.

15* Anutu täño man punin kända yämäño ude;

*Äbekjiye orajiyetä bian Anutu täño man bitnäñpäñ
ärowani täk täñkuño u in udegän nämö täneñ.
Apiño Anutu täño man nadäñ parit ärowani nämoinik
täneñ yäk. Sam 95:7-8*

16* Eruk jide nadäkañ? Netätä Anutu täño kotäk nadäñkuñopäñ mäde ut imiñkuñ? Ämawebe päke Mosestä Isip komeken nanik yämagutkuko ubayäñ.
17* Ba Anututä netätä kokwawak nadäñ yäpmäñ

* 3:11: Nam 14:21-23 * 3:14: Hib 3:6 * 3:15: Hib 3:7-8

* 3:16: Nam 14:1-35 * 3:17: 1Ko 10:10

kuŋirän obaŋ 40 ude täreŋkuk? Uwä ämawebe momi täŋpäŋ kome jopi-ken kumbuŋo ubayäŋ. ^{18*} Ba Anututä man kehäromi yäŋpäŋ Anutu Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne yäŋ yäŋkuko u netäta yäŋkuk? Uwä ämawebe mani nämö bu-ramiŋkuŋo unita yäŋkuk. ¹⁹ Täŋpäkaŋ orekirit kome uken imata täga nämö äronkuŋ? U nadäkinik bureni nämö täŋkuŋo unita.

4

Anutu täŋo kudupi ämawebeta orekirit kubä itak

¹ Eruk, Anututä nin äbä orek inikät itta yäŋkehäromtaŋ nimiŋkuko unita ŋodeta umuntäkot; Inken nanik kubätä orekirit-ken u kukta Anututä kawän kunaŋi nämö täŋpekta! ² Nadäkaŋ? Manbiŋam Täga intä nadäk täkaŋ u äbekjiye orajiye udegän nadäŋkuŋ. Nadäŋkuŋo upäŋkaŋ bänepi-ken daiŋpäŋ nadäkinik nämö täŋpäŋ yäpmäŋ kuŋat täŋkuŋo unita manbiŋam u nämö täŋkentäŋ yämiŋkuk. ^{3*} Unita Anututä yäŋkuk;

Kokna wawäpäŋ man kehäromi ŋode yäŋkut; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne. Sam 95:11

Upäŋkaŋ ninäwä Manbiŋam Täga unita nadäkinik täk täkamäŋ unita apiŋo päŋku orek Anutu-kät it täkamäŋ. Täŋpäkaŋ orekirit uwä imaka kodaki kubä nämö. Nämö, Anututä imaka imaka päke u täŋpäŋ yepmaŋkaŋ orek itkuko kadäni ukengän iwoyäŋkuk. ^{4*} Unita man ŋo nadäwut; Anutu täŋo

* 3:18: Hib 3:11 * 4:3: Hib 3:11 * 4:4: Stt 2:2

man kubätä kepma 7 unita ñode yäyak; Piäni täñtäñ kuñtäñgän kepma 7 uken Anututä piä penpäñ orek itkuk. ⁵ * Ba man yämäño unitä orekirit unitagän ñode yänkuk; Ämawebe uwä äbä orek näkkät nämoinik api itne.

⁶ Bureni, Isrel ämawebe Manbiñam Täga u intäjukun nadänkuño upänkañ man u nämö buramiñkuño unita orekirit-ken nämö kuñkuñ. Upänkañ kädet nämö itpipiñkuk. Nämö, ämawebe ätutä päñku orek Anutu-kät täga api itneñ. ⁷ Jide ude nadäkamäñ? Ñode; Anututä orekirit uken kukta kepma kubä iwoyänkuk. Kepma u wäpi apiño. Kadäni käronji it yäpmäñ kuñirän Anututä Devit meni jinom terak kepma wäpi “apiño” unitawä yänkuk. Miti mujip yämäño ukeño;

Apiño in Anutu täño man nadän parit ärowani nämö täneñyäk. Sam 95:7,8

⁸ * Eruk, man unita ñode nadäwut; Orekirit bureni Anututä iwoyänkuko uwä Kenan kome Josu-atä äbekjiye orajiye yämagutkuko u nämö. Kome uwä orekirit bureni yäwänäku Anututä kämi, Devit meni jinom terak kadäni kubä wäpi “apiño” u nämö yäwän. ⁹ Ude unita ñode nadäkamäñ; Anutu täño kudupi ämawebeniyetä orek itneñta orekirit bureni kubä itak. ¹⁰ * Äma kubätä päñku orek Anutu-kät irayän täko uwä iniken piä penpäñ orek api irek, Anututä piä penpäñ orek itkuko ude. ¹¹ Unita ninä gwäk pimiñpäñ Anututä orekirit iwoyänkuk-ken u kañ kuna! Äbekniye oraniye täño

* 4:5: Sam 95:11 * 4:8: Lo 31:7; Jos 22:4 * 4:10: Hib 4:4

man bitnäk kädet iwatpäŋ orekirit-ken u kukta täna waneŋta!

12 * Nadäkaŋ? Man Anututä yäk täyak uwä mäkumi nämo. Uwä irit ikek täŋkaŋ piä kehäromi tak täyak. Uwä päraŋi-inik. Päraŋini uwä päip päraŋi, meni kukŋi kukŋi wädäwani täŋo päraŋini yärepmitak. U päraŋi-inik unita gupnin bajirok yäput-däkŋek täyak. Ba nin madäŋ jukutkan yäpmäŋ daniŋpäŋ bänepnin, mäjonin ba kujatnin kudup kwawakgän pek täyak. Ude täŋkaŋ bänep nadäk-nadäknin ba nadäŋ gäripnin käbop it täkaŋ u yäpmäŋ daniŋkaŋ kwawak niwoŋärek täyak. 13 Bureni-inik! Imaka kubätä Anutu iŋamiken käbop täga nämo irek. Imaka Anututä täŋyepmaŋkuko u kuduŋtagän iŋamiken kwawakinik itkaŋ. Täŋkaŋ Anututä nin kudup, irit kuŋatkuŋatnin täŋo mebärita api niwet yabäwek.

Jesu uwä nintäŋo bämop äma intäjukun-inik

14 * Ude unita nadäkiniknin nämo pena putäreneŋ. Nämo, u iŋit-inik täŋpäŋ kuŋat takäna! U imata, bämop äma intäjukun täŋpani ärowani kubä it nimitak. U Jesu, Anutu täŋo nanaki, kunum gänaŋ äroŋkuko Anutu dubini-ken it täyak u. 15 Bämop ämanin Jesu u käyäpnin tägagämän. Bänep nadäk-nadäknin u kehäromi nämo yäŋ nadäŋpäŋ butewaki bureni-inik nadäŋ nimik täyak. U imata, ini uwä kome terak kuŋarirän tänyabäk mebäri mebäri ninken ahäŋ nimik täkaŋ udegän ahäŋ imiŋkuŋ. Upäŋkaŋ momi kubä nämo täŋkuk. 16 * Eruk, mebäri unita Anututa nämo umuntäne. Nämo,

* 4:12: 1Pi 1:23; Efe 6:17; Rev 1:16, 19:15; Jon 12:48 * 4:14: Hib 3:1, 10:23 * 4:16: Hib 10:19

bänepnin pidäm tawäpäŋ Anutu orakorak mähe mi u dubini-ken kuk tākāna! Kuŋitna butewaki tāga nadāŋ nimek. Ba uken orakorakitā bārāpinin tāga tāŋpidām tawek.

5

¹ Nadākaŋ? Bämop äma kudup uwä noriye bämopi-ken nanik yäpmäŋ danipäŋ yepmaŋpani. Tāŋkaŋ piäni uwä noriyeta yäŋpäŋ Anutu inamiken päŋku momini ärutta ketem tāgatāga iron ude peŋ imiŋit tom dāpmäŋpäŋ ärawa ude ijiŋ imiŋit tāk tākaŋ. ² * Tāŋpākaŋ bämop äma ini uwä bänep nadāk-nadāki kehāromi nämo unita noriye tāŋo mebāri nadāwä tärewäpäŋ noriye nadāk-nadāki paorani ba kädet goret tāŋpani unita butewaki nadāŋ yämik tākaŋ. ³ * Tāŋkaŋ ini uwä momi tāŋpani unita ärawa tāŋ imikimik piä noriye tāŋo momi äruttagän nämo tāk tākaŋ. Nämo, iniken momi ärutta imaka, bok tāk tākaŋ. ⁴ * Tāŋpākaŋ bämop äma irit piä u wäp biŋam ikek unita äma kubätä iniken gārip terak wäp u tāga nämo yäpek. Nämoinik, Anutu tāŋo gera terakgän piä u yäpmäk tākaŋ, Arontä yäpuko ude. ⁵ * Tāŋpākaŋ Kristo imaka, wäpi biŋam ikek itta bämop äma irit piä u iniken gārip terak nämo yäpuk. Nämo, Anututä ŋode iwet-pewän piä u yäpuk;

Apiŋo gākä näkŋo nanakna iriri näkä gākŋo nanka itat. *Sam 2:7*

⁶ * Ba kubä pen ŋode iwetkuk;

* 5:2: Hib 4:15 * 5:3: Wkp 9:7, 16:6 * 5:4: Kis 28:1 * 5:5: Hib 1:5 * 5:6: Hib 6:20, 7:1, 17

*Gäk bämop äma tärek-täreki nämö api iren, bämop äma
biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.
Sam 110:4*

7 * Tänpäkaŋ Jesu kome terak kuŋatkaŋ Anu-
tutä täŋkentäŋ namän yänpäŋ yäŋapik man yäk
täŋkukonik. Anutu-tägän kumäŋ-kumäŋ kerik-ken
nanik täga nämagurek yäŋ nadänpäŋ gera konäm
terak yäŋapik man yäk täŋkukonik. Täŋkaŋ iniken
nadäk-nadäki mäde ut imiŋpäŋ Anutu täŋo gärip
terakgän it täŋkuko unita yäŋapiŋirän Anututä
nadäŋ imik täŋkukonik. 8 Uwä Anutu täŋo nanaki-
inik itkuko upäŋkaŋ komi butewaki terak man
buramik kädet täŋo mebäri nadäwän tärenkuŋ.
9 Nadäwän tärewäpäŋ man buramik äma bureni-
inik irirän Anututä Jesu u bämop äma intäjukun-
inik itta teŋkuk. Bämop äma intäjukun itkaŋ ämawebe
mani buramik täkaŋ u kuduptagän täŋkentäŋ
yämipäŋ waki kerik-ken nanik yämagutpäŋ irit
kehäromi yämik täyak. 10 * Tänpäkaŋ Anututä
Jesu uwä bämop äma intäjukun-inik itta iwoyänpäŋ
teŋkuk, bian bämop äma kubä wäpi Melkisedektä
itkuko ude.

Nanak bakä terak pärani ude itnetawä

11 In nadäkaŋ? Man ŋonitäŋo moräki taŋi
täwerayäŋ nadätat upäŋkaŋ nadäk-nadäkjin nämö
nadäwä tumbäpäŋ mebäri täga nämö nadäwä
täreneŋ. 12 * In Anutu täŋo manbiŋam kadäni
käroni nadäŋ yäpmäŋ äbätängän manbiŋam
unitäŋo mebäri uwä äma ätu täga yäwetpäŋ

* 5:7: Mat 26:39-46; Plp 2:6-8 * 5:10: Hib 5:6 * 5:12: 1Ko
3:1-3

yäwoŋärenanji upäŋkaŋ täga nämo! In nämo nadäwä tumbäpän nanak paki ude äneŋi äworeŋirä äma ätutä in man pengän yäŋahäwani pidämipän täwetpän täwoŋärenanji bumik. Butewaki! Ketem bureni nänäŋipän in nonoŋ pen naŋ itkaŋ! ¹³ Nadäkaŋ? Nonoŋ näŋpani u nanak paki yän yäwet täkaŋ. Äma udewanitä kädet siwoŋi täŋo man mebäri täga nämo nadäwä täreneŋ. ¹⁴ * Täŋ, ämawebe ekäniwä nonoŋ peŋpän ketem kehäromi nak täkaŋ. Äma udewaniwä man bureni uterak nadäk-nadäki yäpäs-woŋ tawäpän täŋ-kehäromtaŋ yäpmän kuŋtängän waki ba täga unitäŋo mebäri yäpmän danik täkaŋ.

6

¹ Unita Kristota man pidämi intäjukun nadänkumäŋo u wari wari nadänetawä! U peŋpän man mebäri bureni, äma ekänitä nadänaŋi upän yänpän-nadäk täkäna. Ude täŋitna bänep nadäk-nadäknin api tägawek. Yäput peŋpän man ŋode nadänkumäŋo u imata äneŋi yänpän-nadäk täne? Bänep sukurenpän kumän-kumän täŋo täktäk peŋpän Anutu-tagän nadäkinik täktäk unitäŋo man imata pen yänpän-nadäk täk täkamän? ² * Ba man pidämi pidämi, ume ärutärut täŋo man, kon yäpmäkta keritä gwäki-ken pekpek täŋo man, äma kumbani-ken naniktä äneŋi akukakuk täŋo man ba kadäni pähapken kowata waki tärek-täreki nämo unitäŋo man ba man udewanigän imata pen yänpän-nadäk täk täkamän? ³ Ude nämo, Anututä nadän nimiŋirän man udewani yärepmitpän, man

* **5:14:** Rom 16:19; Plp 1:10 * **6:2:** Hib 9:14

mebäri nitek, äma ekänitä nadänaŋi upäŋ yäk tākāna!

⁴Täŋpākaŋ ŋode nadāwut; Äma kubätä nadäkiniki pewän putārek-inik täŋpayāŋ täko uwä jide täŋitna äma udewaniitä bänepi äneŋi sukurewek? U täga nämo! Äma udewani uwä pengän penyāŋek gānaŋ kuŋarani. U kunum gānaŋ nanik täŋo kon yāpani. Ba Kudupi Munapiktä bänepi-ken bureni äpmonpani. ⁵* Täŋkaŋ pengänä bänepitä Anutu täŋo manta nadāwä täga täŋpani. Ba Anutu täŋo kadäni ahāwayāŋ täyak unitäŋo kehāromi yāpmāŋpāŋ kuŋarani. ⁶* Imaka säkgāmān säkgāmān u yāpani upāŋkaŋ nadäkiniki pewän putāreŋkuŋ. Butewaki pähap! Äma udewaniitä Anutu täŋo Nanaki päya kwakāp terak äneŋi utpāŋ ämawebe inamiken mäyäk imik täkaŋ unita yāmaguritna bänepi äneŋi täga sukurenaŋi nämo. Nämoinik! ⁷Äma uwä kome udewani bumik. Kome iwän pengän pengän täŋirän ume yāpmäk täyak ba ketem bureni piä mähemitä pugetta pewän ahäk täkaŋ, kome udewani Anututä täŋkentäk bumta täŋ yämik täyak. ⁸* Täŋ, kome mup waki mebäri mebäri ugän pewän ahäk täkaŋ, kome udewani Anututä waki nadäŋ imiŋirän kädāp gānaŋ api ijiŋ paorek.

⁹Eruk notnaye, umun man ude täwetat upāŋkaŋ inta nadäkinik ŋode täyat; Inä kädēt täga iwatpāŋ Anututa biŋam täŋirä Anututä api tämagurek. ¹⁰* Nadäkaŋ, Anututä kudän siwoŋi iwatpāŋ ämawebe yāpmāŋ danik täyak unita intä piä täga täŋkuŋo

* 6:5: 1Pi 2:3 * 6:6: Mat 12:31; Hib 10:26-27; 1Jo 5:16 * 6:8: Stt 3:17-18 * 6:10: Hib 10:32-34

unita nämo api guŋ täwek. Ba in Anututa gäripi nadänpän ämawebeniye täŋkentän yämiŋkuŋotä pen täŋkentän yämik täkaŋ u tabänpän-nadätak. ¹¹ * Unita piä täga u täk täkaŋ udegän gwäk pimiŋpän pen kaŋ täŋ yäpmän ärowut yän nadäk täyat. Ude tänpänä imaka kämi kaŋ-ahäkta itsämäk täkaŋ uwä bureni api kaŋ-ahäneŋ. ¹² Gaŋani nämo täneŋ yän täwetat! Nämo inik, äma biani gwäk pimiŋpän nadäkinik ikektä kuŋatkuŋo unitäŋo kädet kuron iwat täkot. Äma uwä imaka u ba u Anututä yämikta yänkehäromtak man yänkuko u bureni-inik yäpuŋ.

Anutu täŋo yänkehäromtak man u bureni

¹³ Yän-kehäromtak man Anututä Abraham iwetkuko unita nadäwut. Äma kubä Anutu irepmitpän inipärik kubä nämo itak unita Anututä iniken wäpi terak yänkehäromtak man u iwetkuk. ¹⁴ * U ŋode iwetkuk; Näk bureni-inik nadäŋ gamiŋpän äbotkaye mäyap-inik api pewa ahän gamineŋ yäk. ¹⁵ Anututä ude iweränkaŋ Abrahamtä kwikinik itpän yänkehäromtak man iwetkuko unitäŋo bureni kaŋ-ahäkta itsämbuk. Itsämän yäpmän kuŋtängän bureni u kaŋ-ahänkuk.

¹⁶ * Tänpäkaŋ äma kubätä yänkehäromtak man yäwayän nadänpän iniken wäpi terak nämo yäwek. Nämo, u äma kubä wäpi biŋam ärowani nitek u wäpi yänpän yäwek. Ude tänpänä amatä ŋode nadäneŋ; Man yäyak u bureni-inik ubayän. U wärämutnaŋi nämo. ¹⁷ Eruk, Anututä yänkehäromtak man yänkuko u iniken wäpi terak yänkuk. Täŋkaŋ iniken

* **6:11:** Hib 3:14 * **6:14:** Stt 22:16-17 * **6:16:** Kis 22:10-11

wäpi terak yänkuko uwä ämawebe man unitäño bureni yäpmäkta yäwanitä u bureni api ahäwek yän nadäneŋta ude täŋkuk. ¹⁸* Unita ŋode nadäkamän; Anututä kudän udewani apiño pen udegän täk täyak. Anututä jopman kubä nämo yäk täyak unita iniken wäpi terak yänkehäromtak man yäweko uwä bureniġän ahäwek. Unita ämawebe nin Anututä watä it nimekta dubini-ken kuŋkumäño uwä bänep pidäm terak imaka tägatäga u nimikta yänkuko unita itsämärpän nämo gapuntak täkamän.

¹⁹ Bureni, imaka täga-tägata itsämäk täkamän u Anututä bureni-inik api nimek yän nadäk täkamän. Ude nadäk täkamän unitä nadäkiniknin täŋ-kehäromtak täyak. Täŋpäkaŋ bänep nadäk-nadäknin u jopi nämo. Nämo inik, u kumaŋ päŋku kudupi yot kunum gänaŋ itak unitäño tek wädäwani pähap mädeni-ken säkgämän käbop it täyak. ²⁰* Kudupi bägup uken Jesutä ninta yänpän intäjukun äronkuko it nimitak. Äro itkaŋ bämop äma intäjukun tärek-täreki nämo it täyak, bämop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.

7

Melkisedek u wäpi biŋam ärowani nitek

¹* Eruk Melkisedek uwä kome kubä wäpi Salem unitäño intäjukun äma. U Anutu Täŋpämores unitäño bämop äma kubä itkuk. Täŋpäkaŋ kadäni Abrahamtä kome ätu täño intäjukun ämakät ämik täŋpän däpmän yäwat kireŋkuko komeni-ken äneŋi kuŋirän Melkisedektä kädet miŋin kaŋ-ahänpän

* **6:18:** Nam 23:19; 1Sml 15:29 * **6:20:** Wkp 16:2-3; Wkp 16:12,15; Hib 5:6 * **7:1:** Stt 14:17-20

kon man iwetkuk. ² Ude täñirän Abrahamtä tuñum ämik täñpäñ yäpuko u äbot 10 ude yäpmäñ danıñpäñ äbot kubä Melkisedekta imiñkuk.

Wäpi Melkisedek unitäño mebäriwä Intäjukun äma kudän siwoñi-inik täñpani. Täñpäñ wäpi kubä, Salem täño intäjukun äma yäñ iwet täñkuño uwä mebäri ñode; Intäjukun äma irit säkgämän imagu-rani. ³ * Täñpäkañ Melkisedek uwä miñi nani nämo, orani äbeki nämo, ahäk-ahäki nämo ba kumäk-kumäki nämo. Ude itkuko unita Anutu täño nanaki bumik yäñ iwet täkañ. U bämop äma intäjukun tärek-täreki nämo itak.

⁴ Bureni, Melkisedek uwä äma äpani nämo! Äma äpani itkuk yäwänäku oranin pähap Abrahamtä imaka tägatäga ämik täñpäñ yäpuko unitäño moräki nämo imän. Imiñkuko unita äma ärowani-inik kubä itkuk yäñ nadäwut! ⁵ * Eruk, ñode nadäwut; Moses täño бага man terak ñode kudän täwani; Juda noriyetä tuñumi yäpmäñ danıñpäñ Livai täño oraniye bämop äma irit piä yäpmäk täkañ unita moräki yämineñ. Juda äma uwä noriye bureni, Abraham täño oraniye upäñkañ tuñumi moräki u yämikta yäwani. ⁶ Täñ, Melkisedek uwä Abraham täño äboriye-ken nanik nämo upäñkañ Abrahamtä tuñumi moräki imiñkuk. Iminirän Melkisedektä Anutu täño yäñkehäromtak man iwerani Abraham u kon man iwetkuk. ⁷ Unitä jide? Netätä intäjukun itak, Abraham ba Melkisedek? Äma kon man yäwanitä äma kon man yäpmäk täkañ u yärepmit täkañ yäñ nadäkamäñ. ⁸ Täñpäkañ bämop äma Livai äbotken nanik, äma täño tuñum moräki

* 7:3: Sam 110:4 * 7:5: Nam 18:21

yäpmäk täkaŋ uwä kumäk-kumäki nitek. Upäŋkaŋ Melkisedek, Abraham täŋo tuŋum moräki yäpani unitawä Anutu täŋo mantä ŋode yäyak; U nämoinik api paorek.

⁹ Unita ŋode täga yänaŋi bumik; Livai ba äboriye, bämop äma irit piä täŋpäŋ noriye täŋo tuŋum moräki yäpmäk täŋkuŋo unitä iniken tuŋum täŋo moräki Melkisedekta imiŋkuŋ. ¹⁰ Ude imata yäkamäŋ? U ŋode; Melkisedektä Abraham kaŋ-ahäŋkuko uken Livai nämö itkuk. U nämö ahäwani-ken. Upäŋkaŋ u orani Abraham täŋo nägät-ken itkuko unita Livaitä Melkisedekta tuŋumi moräki imiŋkuk yäŋ täga yäne.

Jesutä bämop äma biani yärepmitak

¹¹ Bian Isrel ämawebetä Moses täŋo бага man yäpuŋ. Täŋpäŋ бага man uterak ŋode kudän täwani; Livai täŋo äboriyetä bämop äma irit piä api täk täneŋ. Upäŋkaŋ, ŋo kawut! Bämop äma unitäŋo piätä ämawebe täŋo bänepi u bu-reni täga yäpän täganeŋ täŋpäwä, Anutu imata bämop äma mebäri kubä, Melkisedek bumikgän, Arontä äbotken nanik nämö, u kubätä api ahäwek yäŋ yäŋkuk? ¹² Eruk bämop äma mebäri kubätä ahäwänä, man kädet mebäri kubä imaka, ahänaŋi. ¹³ Nadäkaŋ? Man yäkamäŋ ŋo Kristota yäkamäŋ. U Livaitä äbotken nanik nämö, u äbot kubäken nanik. Täŋpäŋ iniken äbot uken nanik äma kubätä kudupi yot gänaŋ alta-ken bämop äma irit piä kubä nämö täŋpani. ¹⁴* Ekäninin Kristo uwä orani Juda unitä äbotken nanik. Täŋpäkaŋ äbot uken nanik kubätä bämop äma irit piä täkta Mosestä nämö yäŋahäŋkuk.

* 7:14: Stt 49:10; Ais 11:1; Mat 2:6; Rev 5:5

¹⁵ Eruk, bämop äma kodaki kubä, Melkisedek bu-mik ahätak unita ñode kañpäñ nadäkamäñ; Unitäño piätä Livai täño äboriyetä piä ták täñkuño u yärepmit moretak. ¹⁶ Täñpäkañ бага mantä ñode yäwani; Bämop äma, äma kudupi kubätä täga nämo api it-nen, äma Livaitä äbotken nanik-tägän api it täneñ. Upäñkañ Jesu uwä bämop äma irit piä, бага man uterak nämo yäpuk. Nämo, u iniken irit kehäromini nitek, paot-paori nämo uterak yäpuk. ¹⁷ * Anutu täño man mujipi kubätä yäyak ude;

Gäk bämop äma tärek-täreki nämo api iren, bämop äma biani kubä wäpi Melkisedektä itkuko ude.
Sam 110:4

¹⁸ Man unitä ñode niwoñäretak; Man kädet biani u jopi, kehäromi nitek nämotä täga nämo täñkentäñ nimeko unita Anututä u awähutkuk. ¹⁹ * Moses täño бага man u äma täño bänepi bureni täga nämo yäpän täganeño unita Anututä kädet kodaki tägagämän-inik kubä pewän ahäñ niminjkuk. Kädet uterak nin Anutu dubini-ken kuk tákamäñ.

²⁰ Täñpäkañ Anututä Jesu bämop äma intäjukun itta iwoyänjkuko uwä jop nämo iwoyänjkuk. Nämo, u iniken wäpi terak yänkehärom tañpäñ iwoyänjkuk. Juda täño bämop äma biani bämop äma irit piä tákta wäp yäpuño uwä yänkehäromtak man ude-wani terak nämo yäpani. ²¹ * U jop yäpuño upäñkañ Anututä ini yänkehärom tañpäñ Jesu bämop äma irit piä tákta iwoyänjkuk. Unita Anututä ñode yänjkuk;

* 7:17: Hib 5:6 * 7:19: Hib 9:9 * 7:21: Hib 5:6

*Ekänitä ḡode yāḡkehārom taḡkuko u nāmoinik api
pewek; Gāk bāmop äma pen api it yāpmāḡ
ārowen. Sam 110:4*

22 * Tāḡpākaḡ Jesu u Anutu tāḡo yāḡkehāromtak man terak bāmop äma irit piä yāpuko unita ḡode nadākamāḡ; Jesu tāḡo piä terak Anututä ämawebeniye-kāt topmāk-topmāk kodaki tāḡkuko uwä tāḡagāmān, kehāromi-inik. U topmāk-topmāk biani u irepmit moretak.

23 Ba kubä ḡode; Bāmop äma biani uwä paot-paori nitek unita jide tāḡpāḡ piāni pen tāḡ yāpmāḡ kunēḡ? U tāḡa nāmo unita bāmop äma biani paorirä kodaki ahāk tāḡkuḡ. 24 Upāḡkaḡ Jesu uwä paot-paori nāmo, u bāmop äma irit piä pen api tāḡ yāpmāḡ ārowek. Äma kubätä komeni tāḡa nāmo api yāpek. 25 * Unita ämawebe Jesu u wāpi terak Anutu dubini-ken kuk tākaḡ uwä waki keriken nanik yāmagutta kehāromi nitek itkukonitā pen api it yāpmāḡ kwek. U imata, paot-paori nāmo itkaḡ ämawebe tāḡkentāḡ yāmikta Anutu-ken yāḡapik tāyak.

26 * Unita bāmop äma Jesu uwä momi äma nin tāḡo kāyāpnin bureni-inik. Tāḡkaḡ udewani kubä nāmo itak. U kādet Anututä ḡāripi nadāk tāyak ugān iwat tāyak. Uken momi kubä nāmo itak. U Anutu iḡamiken siwoḡi-inik itak. Ba momi ämakāt awāhupāḡ nāmo, inipārik kubä it tāyak. Uwä Anututä imagut pāro kunum ḡānaḡ tewani. Mebāri unita Jesu uwä momi äma tāḡo tāḡkentāk bureni

* 7:22: Hib 8:6, 12:24 * 7:25: Rom 8:34 * 7:26: Hib 3:1

ude itak. ²⁷* U bämop äma ätu bumik nämo. Bämop äma biani uwä Anutu-ken ärawa kepma kepma täk täñkuñonik. Iniken momita intäjukun täñpänjä äneñi ämawebe täño momita täk täñkuñ. Upänkañ Jesu uwä ude nämo täñkuk. U kämita niked kadäni kubägän täñkuko ubayän. Ärawa ude iniken gupi iniñ kireñkuk. ²⁸* Täñpäkañ Moses täño бага man terak komen äma kehäromini niked nämotä bämop äma irit piä täkta iwoyäk täkañ. Upänkañ, mäden Anututä iniken wäpi terak yänkehäromtak man yänpän Nanaki bureni tägagämän-inik tärek-täreki nämo itta tewani u bämop äma intäjukun bureni iwoyänkuk.

8

Jesu uwä topmäk-topmäk kodaki täño bämop äma

¹* Eruk, man yäkamän ñonitänjo mebariwä ñode; Bämop äma intäjukun täñpani udewani bureni-inik it nimitak. U Anutu, intäjukun äma ärowani kunum gänañ itak u keru bure käda kehäromi niked mañirit täyak. ² U kudupi yot bureni, kunum gänañ itkañ uken bämop äma irit piä täk täyak. Kudupi yot bureni u Ekänitä ini täñkuk, äma keritä täñpani nämo.

³ Täñpäkañ bämop äma kudup uwä Anututa ketem tägatäga iron ude peñ imikta ba tom däpmänpän ärawa ude ijin imikta iwoyäwani. Unita bämop ämanin Jesutä udegän iron kubä Anututa imikta yäwani. ⁴ Täñkañ bämop ämanin bureni uwä kome terak irän yäwänä bämop äma ude täga

* 7:27: Hib 5:3 * 7:28: Hib 5:1-2 * 8:1: Hib 1:3, 3:1; Hib 10:12, 12:2

nämo itek. Imata, kome terak bämop äma uku itkaŋ unitä Moses täŋo бага man iwatpäŋ Anututa iron mebäri mebäri ijiŋ imik täkaŋ unita.

⁵ * Täŋpäŋ bämop äma irit piä kome terak ŋo täk täkaŋ uwä imaka bureni kunum gänaŋ itak unitäŋo wäranigän täk täkaŋ. Mebäri unita Mosestä iniŋoret yottaba täŋpayäŋ yäŋirän Anututä jukuman ŋode iwetkuk; Ket nadäwi tärewäkaŋ wärani pom terak gäwoŋärero udegän kaŋ tä yäŋ iwetkuk.

⁶ * Täŋpäkaŋ Jesutä bämop äma irit piä yäpuko unitä bämop äma irit piä äma ätutä kome terak täk täkaŋ u yärepmit moretak. U udegän, Jesutä Anutu ba ämawebeniye bämopi-ken topmäk-topmäk kodaki pewän ahänkuŋo u tägagämän-inik, topmäk-topmäk biani uwä irepmit moretak. U imata, imaka tägatäga topmäk-topmäk kodaki uterak ahäkta yänkehärom täwani u tägagämän-inik, biani täŋo u yärepmit moretak.

Topmäk-topmäk kodakitä biani irepmitak

⁷ Eruk ŋonita nadäwut; Topmäk-topmäk biani intäjukun ahänkuko u kehäromi nitek yäwänäku imata topmäk-topmäk kodaki pewän ahäwän?

⁸ Upänkaŋ topmäk-topmäk biani terak kudän täga nämo ahänkuk. Unita Anututä ämawebeniye nadäwän täga nämo täŋpäpäŋ ŋode yänahänkuk;

Kadäni kubä iwoyänkut. Kadäni uken ämawebe Isrel äbotken nanik ba Juda äbotken nanik ukät topmäk-topmäk kodaki api pewa ahäneŋ yäk.

* 8:5: Kol 2:17; Hib 9:23; Kis 25:40

* 8:6: 2Ko 3:6; Hib 7:22,

9:15

⁹ *Tänpäkaŋ topmäk-topmäk pewa ahänayäŋ täkaŋ uwä biani ude nämo. Biani uwä äbekiye oraniye Isip komeken nanik kerigän yepmäŋitpäŋ yämagut yäpmäŋ äburo ugän täŋkut yäk.*

Ude täŋkuro upäŋkaŋ topmäk-topmäk unitäŋo man käderi u nämo iwatkuŋ. Ude täŋkuŋo unita mäde ut yämiŋkut yäk. Näk Ekänitä ŋode yäyat!

¹⁰ * *Eruk, kämi Isrel ämawebe-kät topmäk-topmäk ŋode api täŋpet; Man kädetna siwoŋi u nadäk-nadäki-ken peŋ yämiŋpäŋ bänepi-ken kehäromigän api kudän täwet yäk.*

Ude täŋkaŋ näk Anutuni ude irira u ämawebenaye api itneŋ.

¹¹ *Tänpäkaŋ ämawebe kuduŋtagän, äpani ärowanitä Ekäni näkŋo mebärina api nadäwä täreneŋo unita äma kubätä noriye äwäŋiye ŋode nämo api yäwetpäŋ yäwoŋärewek; Ekäni täŋo mebärinita nadäwut.*

¹² * *Tänpäkaŋ ämawebe unitäŋo wakini peŋ moreŋpäŋ mominita guŋ takinik api täŋpet yäk. Jer 31:31-34*

¹³ *Anututä man ŋode terak topmäk-topmäk kodakita yäŋkuko unita kwawak ŋode yäŋahäŋkuk; Topmäk-topmäk intäjukun ahäŋkuko u biani täyak. Unita imaka biani, kehäromini paorani, u jiraŋta biŋam täkaŋ.*

9

Anutu iniŋ oretoret kädet biani

* 8:10: Hib 10:16 * 8:12: Hib 10:17

1 * Tānpākaŋ topmāk-topmāk biani intājukun ahāŋkuko u Anutu iniŋ oretta man kādet nīkek. Ba āmawebe topmāk-topmāk biani uterak itkuŋo u Anutu iniŋ oretta yottaba āma keritā tānpani kubā gānaŋ ārok tāŋkuŋonik. 2* Yottaba u gānaŋ tāŋkireki yarā. Kubāwā wāpi Bāgup Kudupi yāŋ yāwani. Bāgup u gānaŋ topān kāroŋi u, ba bukā, kārāga Anututa biŋam yāwani nīkek unitā itkuŋ. 3* Eruk, u mādeni kāda tek taŋi kubā wādāŋkuk. Tānpākaŋ tek u mādeni kādawā bāgup kubā wāpi Bāgup Kudupitā Kudupi-inik yāŋ iwerani. 4* Bāgup u gānaŋā alta golpāŋ tānpani kubā itkuk. Uterak gupe kābāŋi sākgāmān-inik upāŋ ijik tāŋkuŋonik. Tāŋkaŋ topmāk-topmāk tāŋo kudupi gāpe u imaka, itkuk. Gāpe u gol pidāmipāŋ, gānaŋ umu ba punin u kudup gatāŋ āyāŋurani. Gāpe u gānaŋ kābot tāpuri golpāŋ tānpani, Juda āma tāŋo ketem biani wāpi mana u nīkek itkuk. Ba Aron tāŋo āhottaba, kāruk tādotkuko u imaka, gāpe u gānaŋ itkuk. Tāŋkaŋ mobā pipiyāwani yarā, бага man 10 ude kudān tāwani u imaka, gāpe u gānaŋ itkumān.

5* Tānpākaŋ gāpe unitāŋo gwāpāni wāpi momi pekpek tāŋo bāgup yāŋ yāwani. Tāŋkaŋ u punin terak imaka aŋero bumik wāpi Serubim unitāŋo wārani yarātā itkumān. Itkaŋ piritā gāpe unita āyuŋ tāŋkumān. Serubim yarā uwā Anutu penyāŋeki pāhap unitāŋo wārani tāŋkumān. Tāŋkaŋ imaka u ba unita yāyat ŋo puningān yāyat. Unitāŋo mebāri-inik yāŋahānaŋipāŋ man ātu tāwerayāŋ

* 9:1: Kis 26:1-30 * 9:2: Kis 25:23-40 * 9:3: Kis 26:31-33

* 9:4: Kis 16:33; Kis 25:10-16; Kis 30:1-6; Nam 17:8-11; Lo 10:3-5

* 9:5: Kis 25:18-22

nadätat.

⁶* Eruk, eni unitäño tuñum u tawan ude irirä bämop ämatä piäni täkta kepma kepma bägup intäjukun wäpi Bägup Kudupi uken ärok täñkuñonik.

⁷* U täñkireki kubä yot bämopi-ken itkuko wäpi Bägup Kudupitä Kudupi-inik, u gänañ täga äronañi nämo. Nämoinik, bämop äma intäjukun täñpani unitägän Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gänañ ärok täñkukonik. Upäñkañ kadäni kadäni nämo ärok täñkukonik. Nämo, u obañ kubä gänañ kadäni kubägän ärok täñkukonik. Täñkañ ketäñ nämo ärok täñkukonik. Nämo, bulimakau täño nägät yäpmäñkañ ärok täñkukonik. Nägät u iniken momi ba ämawebe täño momi nämo nadäñkañ täñpani u däpmäñ tärekta Anututa piñ imik täñkukonik. ⁸* Eruk, kädet unita jide yänayäñ? Munapiktä imaka u ba u niwoñäreñkañ ñode niwetpäñ niwoñäreñkäyäk; Topmäk-topmäk biani terak ämawebe jopitä Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gänañ täga äronañi nämo. Yot biani u ba unitäño täktäki irirän Bägup Kudupitä Kudupi-inik u gänañ ärokta kädet kubä nämo tumbuk. ⁹* Uwä wärani ude apiño kwawak ñode niwoñäreñkäyäk; Anututa iron peñ imik, ba tom ijiñ imikimiktä ämawebe Anutu iniñoret täkañ unitäño momi täño nadäwätäk u täga nämo ärutpak täwek. Nämoinik. ¹⁰* Imaka udewani uwä puningän, gup kädagän täño бага. U ketem ume nakta бага man ba ume ärut-ärutta бага man. Imaka udewani it yäpmäñ kuñirän kädet kodakitä ahäwänä pewä paotta yäwani.

* **9:6:** Nam 18:2-6

* **9:7:** Kis 16:2-34

* **9:8:** Hib 10:19

* **9:9:** Hib 10:1-2

* **9:10:** Wkp 11:2,25; Wkp 15:18; Nam

19:11-13

Jesu täño nägäritä piä täñkuko unita man

11 * Täñpäkañ imaka imaka kodaki tägagämän ahäñkuño itkañ unitäño bämop äma intäjukun itta Kristo äbuk. Äbäñpäñ yot ini ämawebe täñkentäñ yämikta äronkuko uwä Juda täño kudupi yot u irepmitak. U kudupi-inik, äma keritä nämo täñpani, kome ñonitäño nämo. 12 Ba Bägup Kudupitä Kudupi-inik u kadäni kubägän-inik, kämita nitek äronkuk. Täñkañ Juda täño bämop ämatä ärawa täkta bulimakau ba meme täño nägät yäpmäñkañ ärok täñkuño ude nämo äronkuk. Nämoinik, Anututa ärawa täñ imikta yäpmäñ äronkuko uwä iniken nägät. U yäpmäñ äro mominin kudup däpmäñ täreñ nimin moreñpäñ inita biñam tärek-täreki nämo itta nimagutkuk.

13 * Täñpäkañ bianä ämawebetä бага täpuri täpuri irepmitpäñä, uwä Anutu inamiken gupnin tänawakañ yäñ nadäk täñkuñonik. Ude täñirä bämop ämatä meme ba bulimakau täño nägäri gwetpäñ ämawebe terak kwarut yäbat täñkuñonik. Ba bulimakau nanaki däpmäñpäñ ijinpewä kädäkut äworewäkañ yäpmäñpäñ ämawebe terak ureñ yäbat täñkuñonik. Ude täñirä ämawebe u Anutu inamiken äneñi gupi kuräki it täñkuñonik. 14 * Eruk tom täño nägät u kehäromi udewani nitek täñpäwä Kristo täño nägätta jide yäne? Nägät Kristotä piwän kuñkuño u bulimakau täño nägät irepmitpäñ täñkentäk pähap täga nämo täñ nimek? Bureni-inik, u täñkentäñ nimikinik täñpek. Munapik tärek-täreki

* 9:11: Hib 3:1, 10:1 * 9:13: Wkp 16:3,14-16; Hib 10:4; Nam 19:9,17-19 * 9:14: 1Pi 1:18-19; 1Jo 1:7; Hib 6:1

nämo uterak iniken gupi Anututa ärawa säkgämän-inik kubä ude iniñ kireñkuk. Ude täñkuko unita nägäritä nin punin gupningän nämo ärut nimik täyak. Nämoinik, u mominin ärutinik täñpänpäñ Anutu injamiken bänepnin kuräki-inik it täkamäj. Ude täñirän imaka jopi Anutu bänepi täñbätak täkta täk täkamäño u peñpäñ Anutu paot-paori nämo u bureniğän orañ imiñpäñ täga kuñatne.

15 * Unita ñode yäna; Kristo uwä Anutu ba ämawebeniye bämopi-ken topmäk-topmäk kodaki pewän ahäñkuk. Ude täñkuko unita ämawebe Anututä yäñpübä yepmañpani unitä iron tägagämän tärek-täreki nämo u täga api yäpneñ, imaka kämi yäpmäkta Anututä yäñkehäromtak man yäñkuko u. U mebäri ñodeta täga api yäpneñ; Ämawebe topmäk-topmäk biani terak itkañ momi täñkuño unitäño kowata däpmäj tärekta Kristo kumbuk.

16 Eruk, yäñkehäromtak man täño mebärita yäna. Äma kubätä näk kumäjira näkño tuñum mät yäpen yäñ gäwerekopäj äma u nämo kumäjirän tuñumi täga nämo yäpen. 17 Äma uwä kodak irirän yäñkehäromtak mani täño bureni nämo ahäwek. Kumbänkañ uyaku bureni ahäwek. 18 Eruk, mebäri unita topmäk-topmäk biani uwä jop nämo pewän ahäñkuk. Nämo, Mosestä tom kubä utpewän kumbänpäñ nägäri piwän kuñirän bureni ahäñkuk. 19 * Unitäño käderi uwä ñode; Pengän Mosestä ämawebe jukuman kuduptagän бага terak itkuño u yäñahäñpäñ yäwet moreñkuk. Ude täñpäñä bulimakau nanaki däpmäjpäñ nägäri

* 9:15: 1Ti 2:5; Hib 8:6 * 9:19: Kis 24:3,6-8; Wkp 14:4,6

yäpmänkaŋ umekät awähutkuk. Ude täŋkaŋ sipsip pujiŋi gämäni ba tokän kubä wäpi hisop u yäpmänpäŋ nägät umekät awähutkuko u gänaŋ pewän äpmonpöpäŋ nägät u бага man täŋo buk ba ämawebe terak kwarut yäbatkuk. ²⁰ * Ude täŋpäŋ ŋode yänkuk; Nägät ŋowä topmäk-topmäk Anututä intä iwatta peŋ täwetkuko u täŋkehärom täyak yäk. ²¹ * Ude yänpänä Mosestä nägät u kudupi yottaba, ba unitäŋo tuŋum päke uterak imaka, kwarut yäbatkuk. ²² * Bureni, Moses täŋo man kädet terak ŋode pätak; Imaka kuduptagän bumik nägät terakgän kudupi ahäwani. Ba nägät nämo piwä kuneho uwä äma täŋo momi nämoinik paotneŋ.

Kristo uwä kadäni kubägän kumbuko uba

²³ * Unita ŋode kaŋpäŋ nadäkamäŋ; Imaka bureni kunum gänaŋ itkaŋ unitäŋo wärani kome terak ŋo itkuŋo uwä kudupi jop nämo ahäwani. Nämo, nägät terakgän kudupi ahäwani. Upänkaŋ imaka bureni kunum gänaŋ itkaŋ uwä tom täŋo nägät terak kudupi täga nämo ahäneŋ. Nämoinik, imaka kehäromi-inik kubä terak uyaku kudupi ahäneŋ. ²⁴ * Unita ŋode nadäwut; Kristo Bägup Kudupitä Kudupi-inik, bureni täŋo wärani, äma keritä täŋpani uken nämo äronkuk. Nämo, uwä ini kunum gänaŋgän äronkuk. Äronkuko Anutu injamiken nin gäarak itak. ²⁵ Täŋpäkaŋ bämop äma kome terak naniktä täk täŋkuŋo u Kristotä udegän nämo täŋkuk. Bämop äma uwä obaŋi obaŋi ärawa täkta tom täŋo nägäri yäpmänkaŋ Bägup Kudupitä

* 9:20: Kis 24:8 * 9:21: Wkp 8:15,19 * 9:22: Wkp 17:11;
Efe 1:7 * 9:23: Hib 8:5, 10:1 * 9:24: 1Jo 2:1

Kudupi-inik-ken ärok täņkukonik. Upäņkaņ Kris-totäwä ude nämo täņkuk. U gupi ärawa ude kadäni kadäni nämo iniņ kireņkuk. ²⁶ Nämoinik, ude täņkuk yäwänäku kadäni kadäni kunum kenta kome pewän ahäņkuņ-kentä apiņo komi nadäņ yäpmäņ äbäk täyek. Upäņkaņ nämoinik! Kadäni tärek-tärek ŋoken kome terak ahäņpäņ momi peņ morekta iniken gupi ärawa ude kadäni kubägän, kämita nitek iniņ kireņkuk.

²⁷ * Täņpäkaņ ämawebe kuduptagän kadäni kubägän kumäkta yäwani. Kumäņpäjä täktäki yäpmäņ danik-danik käbeyä-ken api äronē. ²⁸ U udegän Kristotä ämawebe mäyap täņo momi däpmäņ tärekta kadäni kubägän ärawa ude gupi iniņ kireņkuk. Täņpäkaņ äneņi api äbek. Momi däpmäņ tärekta nämo, ämawebe unitä äbäkta dapun käronē täņ itkaņ u yämagutta api äbek.

10

Ärawa bianitä momi täga nämo ärut morewek

¹ * Moses täņo бага mantä imaka tägatäga Kristotä täņ nimikta yäwani u kwawak nämo, wäranigän niwonäreņkuk. Baga man u iwatpäņ momi däpmäņ tärekta Anutu-ken ärawa pen obaņi obaņi täk täņpani. Täņpäņ ärawa udewanitä ämawebe Anutu iniņ oretta dubini-ken kuk täkaņ u iņamiken momini nämo, täga nämo yepmaņpek. ² Nämoinik! Kädet udewani täga yäwänäku kadäni kubägän täņpani unita pewäm. Ba u täga yäwänäku ämawebe kädet biani iwatpäņ Anutu iniņ orerani

* 9:27: Plp 3:20; Hib 10:10; 1Pi 2:24 * 10:1: Hib 8:5

uwä bänepi kuräki-inik itpäñ mominita nadäwätäk pen nämo täk täñpäm. ³⁻⁴ * Upäñkañ nämo! Bulimäkau ba meme täño nägäritä momi täga dämpmäñ tärenañi nämo unita Anutu-ken ärawa obañi obañi täk täkañ uwä kadäni kadäni ñode yäwoñärek täyak; Nin momi täñpani.

⁵ Mebäri unita Kristotä kome terak äpäñpäñ Anutu ñode iwetkuk;

Gäk momita iron peñ gamik-gamik ba tom dämpmäñpäñ ijiñ gamik-gamik unita nämo nadäk täyan.

Nämo, gäk gupna namiñpäñ naniñ kireñkun.

⁶ *Bureni-inik, momini ärutta iron peñ gamiñirä, ba tom dämpmäñpäñ ijiñ gamiñirä yabäwi gäripi nämo täk täkañ yäk.*

⁷ *Ude yäñpäñ ñode yäkgän täñkut; Nabä! Nähä gäkño gäripka iwatta äbätat ño. Man kudän täwani biani uterak näka yäñahäwani udegän täyat ño*
Sam 40:6-8

⁸ Eruk, man Kristotä yäñkuko unita nadäwut. Pengänä ärawa täktäk kädet Moses täño бага man terak pärani unita ñode yäñkuk; Gäk momita iron peñ gamik-gamik ba tom dämpmäñpäñ ijiñ gamik-gamik unita nämo nadäk täyan ba kawi gäripi nämo täk täkañ yäñ yäñkuk. ⁹ Täñpäñ u punin terak man ñode yäkgän täñkuk; Nabä! Näkä gäkño gäripka iwatta äbätat ño yäñ yäñkuk. Eruk, man ude yäñkuko unita ñode niwoñäretak; Momi ärutta Anututä ärawa täktäk kädet biani u awähutpäñ komenita momi ärutärut kädet kodaki kubä pewän

* **10:3-4:** Hib 9:13

ahänjuk. ¹⁰ * Unita ɲode nadäwut; Jesu Kristotä Anutu täño gärip iwatpäñ ärawa ude, kämita nitek, kadäni kubägän iniken gupi iniñ kireñkuko uterak mominin paorirä Anutu inamiken kudupi-inik itkamäñ.

¹¹ * Täñpäkañ äneñi ɲode täwera nadäwut; Juda täño bämop ämatä kepma kepma momita yäñpäñ alta-ken käron wädäñ itkañ ärawa täktäk piä bian täñpani udegän wari wari täk täkañ. Upäñkañ waki, ärawa unitä ämawebe täño momi täñpewän nämoinik paot täkañ. ¹² Täñ, Kristowä kadäni kubägän, kämita nitek gupi iniñ kireñpäñ kumbuk. Täñkañ piä u täñpa tärekañ yäñ nadäñpäñ Anutu keribure kädä äro mañitkuk. ¹³ * Mañitkañä Anututä iwaniye gämori-ken yepmañpekta itsämäñ itak. ¹⁴ Burenitä bureni-inik, ärawa kubägän täñkuko unitä ämawebeniye Anutu inamiken momini nämö, yepmañkuk. Täñkañ ämawebe u kudupi itneñta irit kuñat-kuñariken yäpä-siwonçtak piä täñ itak.

¹⁵ Kudupi Munapiktä mebäri u kwawak yäñahäñpäñ niwetkuk. Pengänä ɲode niwetkuk;

¹⁶ * Ekänitä ɲode yäyak; Eruk, kämi Isrel ämawebe-kät topmäk-topmäk ɲode api täñpet; Man kädetna siwoñi u nadäk-nadäki-ken peñ yämiñpäñ bänepi-ken kehäromigän api kudän täwet.

¹⁷ * Ude yäñpäñ äneñi kubä pen ɲode yäkgän täñkuk; Täñpäkañ wakini peñ moreñpäñ mominita guñ takinik api täñpet yäk. *Jer 31:33,34*

* **10:10:** Hib 9:12,28 * **10:11:** Kis 29:38 * **10:13:** Hib 1:3; Sam 110:1 * **10:16:** Hib 8:10 * **10:17:** Hib 8:12

18 U kawut! Momi peŋ morewani unita momita yāŋpāŋ ärawa äneŋi kubä tänaŋi nämo. Nämoinik!

Anutu dubini-ken kuk tākāna!

19 * Notnaye, mebäri unita nin bätakigän täŋpāŋ Bägup Kudupitä Kudupi-inik-ken täga ärok täne. U nämo yäjiwārani. Nämoinik, Jesu täŋo nägäritä mominin ärut moreŋpāŋ kädet täwit nimiŋkuk. 20 * Bianä kädet u itpipiŋkuk. Juda täŋo bämop äma intäjukun unitägän tek wädäwani pähap yäpmāŋ kewenpāŋ Bägup Kudupitä Kudupi-inik-ken täga ärok täŋkuŋ. Upāŋkaŋ Jesu ini gupitä бага, kädet täŋpipiŋkuko u yäpmāŋ kewen nimiŋirän kädet kodaki, irit ikek kubä tumbuk. Kädet uterak nin kudup Anutu-ken täga ärok täne. 21 Nadäkaŋ? Apiŋo bämop äma ärowani kubätä Anutu täŋo äboriye ninta intäjukun it nimitak. 22 * Unita bänep nadäk-nadäk siwoŋi niked täŋkaŋ nadäkiniknin täŋtāpānewani nikedtä Anutu dubini-ken kuk tākāna! Ninä gupnin ume säkgämānpāŋ ärut morewani ba mominin täŋo mäyäk ärut täŋpā kwani unita täga kune!

23 * Täŋpākaŋ Jesutä api nimagurek yāŋ nadäkinik täŋpāŋ yāŋahäk tākamāŋ u iŋit-inik täŋpeŋ kuŋat tākāna! U imata, Anututä ude api täŋ tamet yāŋ yāŋkehärom taŋkuko u bureni-inik api täŋpek. 24 Täŋkaŋ äbot täŋpani notniye kowat nadāŋ imän täŋkaŋ iron kädet ba piä tägatäga mebäri mebäri täna yāŋpāŋ bänepnin kowata kowata täŋpidäm tak tākāna. 25 * Täŋkaŋ notniye ätutä Anutu iniŋoret

* 10:19: Hib 4:16 * 10:20: Mat 27:51; Hib 9:8 * 10:22: Wkp 8:30; Ese 36:25; Efe 5:26 * 10:23: Hib 4:14 * 10:25: Hib 3:13

käbeyäta gaŋa taŋpäŋ nämo ärok täkaŋ u nin udegän tänetawä! Nämo, Ekäni täŋo kadäni pähap keräp täyak u kaŋpäŋ nadäk täkamäŋ unita käbeyä täŋpäŋ kädet siwoŋi iwatta bänepnin kowata kowata täŋpidäm tak täkäna!

26 * Unita ket ŋode nadäwut; Ninä Kristo täŋo man bureni nadäna tumbäkaŋ gwäk pimiŋpäŋ momi kädet iwatnero uwä jide täŋpäŋ kowata api irepmitne? Nämo, momi u ärutta ärawa täktäk kädet kubä nämo pätak. 27 * In äma udewani uwä bumta umuntäkot! Kowata wakikät kädäp komi pähap, äma Anutu mäde ut imanita biŋam u inta itsämäŋtak. 28 * Kädet bianita nadäwut; Äma kubätä Moses täŋo бага man iwatta bitnäŋirän äma yarä ba yaräkubätä momini yäŋahäneŋo uwä äma udewani nämo yabäŋ koreneŋ, kumäŋ-kumäŋ däpneŋ. 29 * Unita äma kubätä Anutu täŋo nanaki nämo oraŋ imiŋpäŋ jiraŋ ude yeŋ gatäwani udewanita jide yäne? Äma udewanitä nägät momini ärut-paktaŋ yämiŋkuko unita nadäwä äpani täŋpäkaŋ iron täŋ yämani Munapik u yäŋärok ude iwet täkaŋ. Butewaki, jide täŋpäŋ äma udewanitä kowata wakiinik kubä api irepmitneŋ? Nämotä nämoinik. 30 * Anututä ŋode yäŋkuko unitäŋo mebäri nadäkamäŋ; Kowata näkŋa api yämet yäk. Ba äneŋi kubä pen ŋode yäkgän täŋkuk; Ekänitä ini ämawebeniye täŋo täktäki terak api yäpmäŋ daniwek. 31 Bureni-inik, kowata waki yäpmäkta Anutu paot-paori nämo unitäŋo keriken äroweno uwä

* 10:26: Hib 6:4-8 * 10:27: Ais 26:11 * 10:28: Lo 17:6, 19:15

* 10:29: Kis 24:8; Hib 13:20 * 10:30: Rom 12:19; Lo 32:36; Sam 135:14

imaka umuri pähap kubä.

Nadäkinikjin täñkehärom täñpäñ itkot

³² Eruk notnaye, bian penyäñektä pengän ahän tamıñkuko kadäni unita juku piwut. Kadäni uken bäräpi mebäri mebäri intä terak äronkuño upänkañ gwäk pimiñpäñ nadäkinikjin nämo pewä putärenkuñ. ³³ * Kadäni kubäkubä in ämawebetä tabäñ mägayäwut yäñpäñ inamiken tepmañpäñ man waki täwerit komi tamıñit täk täñkuñonik. Ba notjiye ätu komi udegän yämik täñkuño u bok kañ nimut yäñpäñ pidämtak täñkuñ. ³⁴ * Täñkañ notjiye ätu komi enjiken yepmañkuño u in butewaki nadäñ yämiñpäñ täñkentäñ yämiñkuñ. Täñpäkañ äma ätutä inta nadäwä jirañ ude täñpäpäñ tuñumjin kudup täyomägarirä bäräpi u oretoret terak kotañkuñ. U imata, imaka säkgämän, paotpaot nikek nämotä it nimikañ yäñ nadäñkuño unita.

³⁵ Unita notnaye, kadäni uken nadäkinik kehäromi täñpäñ bätakigän it täñkuño ude, apiño udegän it täkot. Ude tänayäñ täño uwä gwäki pähap api yäpneñ. ³⁶ * Täñkañ kehärom täñpäñ itneñ. Ude täñpäñä Anutu täño gärip u täga api iwatneñ ba imaka u ba u tamikta yäñkehärom täñkuko u täga api yäpneñ. ³⁷ Unita Anututä ñode yäyak; Kadäni keräpi itkañ äma äneñi äbäktä yäwanitä api äbek. U itkañ nämo api äbek.

³⁸ * Täñpäkañ näkño siwonji ämawebenayetä nadäkinik täñpäñ kodakgän api itneñ.

* **10:33:** 1Ko 4:9 * **10:34:** Mat 6:20; Mat 19:21,29 * **10:36:**
Luk 21:19; Hib 6:12 * **10:38:** Rom 1:17; Gal 3:11

Täj, ämawebe u kubätä nadäkiniki pewän putärewäwä unita nadäwa täga nämö api täneņ yäk. *Hab 2:3-4*

³⁹Upänkaņ ninä nadäkinik kädet u mäde ut imiņpäņ paot-paotta biņam täņpani nämö. Nämoinik, ninä nadäkinik ikek kuņatpäņ irit kehäromita biņam täņpani.

11

Nadäkinik ikek kuņat-kuņat täņo mebäri

¹ * Nadäkinik ikek kuņat-kuņat täņo mebäri ñode; Imaka dapunintä nämö yabäk täkamäņ unita U bureni-inik itkaņ yäņ nadäk täkamäņ. Ba imaka imaka kämi yäpmäkta Anututä peņ nimiņkuko u bureni-inik api yäpne yäņ nadäk täkamäņ. ² Ämawebe bianitä nadäkinik udewani nitek kuņarirä Anututä yabäņpäņ-nadäwän täga täņkuņ. ³ * Ba ninäwä nadäkinik täņpäņ ñode uwä bureni yäņ nadäk täkamäņ; Anututä man yäņirän kunum kenta kome ahäņkumän. Täņpäņ imaka imaka yabäk täkamäņ u Anututä imaka nämö yabäwani upäņ täņpewän ahäņkuņ yäņ nadäk täkamäņ.

⁴ * Täņpäkaņ äma biani kubä wäpi Abel unitä nadäkinik täņpäņ Anututa ärawa tägagämän kubä täņirän Anututä kawän tägaņkuk. Noripaki Kentä täņkuko u irepmitpäņ täņkuk. Täņpäņ nadäņ imikinik täņkuko unita Anututä Abel, Gäk äma siwoņi yäņ iwetkuk. Täņpäkaņ Abel kumbuko upäņkaņ nadäkiniki terak man pen yäņ itak.

* **11:1:** Rom 4:18; 2Ko 5:7

* **11:3:** Stt 1:1; Sam 33:6; 2Pi 3:5

* **11:4:** Stt 4:3-10

5 * E, äma biani kubä wäpi Enok unitä Anututa nadäñ imikinik täñkuko unita kome ño terak nämo kumbuk. Nämo, Anututä komegup ikek wädäñ yäpmäñ äronkuko unita noriyetä Enokta wäyäkñewä wañkuñ. Täñkañ äma unita Anutu täño mantä ñode yäñkuk; U kome terak kuñatkuk-ken uken Anututä Enok kañpäñ gäripi nadäk täñkukonik. 6 Bureni-inik, äma nadäkiniki nämotä jide täñirän Anututä u kawän tägawek? Nämoinik, äma kubätä Anutu dubini-ken kwayäñ nadäñpäñä nadäkinik ñode täñpek; Anutu u bureni itak. Ba ñode imaka nadäkinik täñpek; Äma bänepitä Anutu täño mebärini ket nadänayäñ yäñ nadäk täkañ u Anututä kowata täga api yämek.

7 * Ba kubä ñode; Äma biani kubä wäpi Noa unitä Anututa nadäñ imikinik täñpäñ imaka umuri kämi ahäwayäñ täñkuko unita jukuman iwerirän nadäwän bureni täñkuk. Anututä imaka ude api ahäwek yäñ iwetkuko u nämo ahäñirän upäñkañ Anutu täño mani buramiñpäñ gäpe pähap kubä täñkuk. Täñpäñ gäpe u gänañä Noa ini ba webeni nanakiye bok äronpäñ säkgämän itkuñ. Täñpäkañ nadäkiniki bureni unitä ämawebe päke itkuño unitäño kädet waki kwawak pewän ahäñ yämiñkuk. Täñirän man Anututä ämawebe nadäñ imikinik täñpani u yäwet täyak udegän, Noata siwoñi äma yäñ yäñtäreñ imiñkuk.

8 * Ba Abraham täño nadäkinikita nadäna; Abrahamtä nadäñ imikinik täñpäñ Anututä man kubä ñode iwerirän mani buramiñkuk; Gäk komeka

* 11:5: Stt 5:24 * 11:7: Stt 6:13-22; Stt 7:1; 1Pi 3:20; Rom 3:22,

4:13 * 11:8: Stt 12:1-5; Apos 7:2-4

penpäj kome näkä gamikta iwoyänkut-ken u ku! Anututä man ude iwerirän mani buramiñpäj u kuyat yäj nämo nadänkañ, komeni penpen aku-manñ kuñkuk. ⁹ * Täñkañ nadäkinik täñpäj kome iwoyäj imani-ken päñku yot bureni nämo, äma äbanitä-yäj yottaba täñpäj ittäj kuñat täñkukonik. Täñirän Aisak kenta Jekop Anututä biñam bok yäj yämani unitä udegän täñkumän. ¹⁰ Täñpäkañ Abraham äbanitä-yäj itkuko unita nadäwätäk nämo täñkuk. Nämo, u yotpärare kehäromi-inik kubäta itsämäk täñkukonik, yotpärare Anututä ini tawañ penpäj udegän pewän ahäwani.

¹¹ * Täñpäkañ Abraham ini uwä tægawani täñirän webeni Sara imaka, ärüñ it yäpmäj äbätängän webe pähap täñkuko upänkañ nadäkinik täñkumäno unita Anututä nadäj yämiñirän webeni nanak bäyañkuk. Sara uwä ñode nadänkuk; Anututä näk nanak bäyakta yänkehäromtañ namiñkuko unita nanak api bäyawet. Anutu u man bureniğän yäk täyak yäj nadänkuk. ¹² * Täñpäkañ mebäri unita kumäk-kumäk kadäni keräp täñkuko upänkañ äma tægawani Abraham uterak äbekiye oraniye dani-nañi nämo, guk ba mobä jirañ ude ahäñkuñ.

¹³ * Täñpäkañ ämawebe mani biñam yänahätat ño kudup Anututa nadäj imikinik täñpenñ kuñat-tägän kumbuñ. U imaka Anututä kämi yäpmäkta yänkehärom täñkuko u kome ño terak nämo yäpuñ. Nämo, u ban irirän kañpäj nadänkañ oretoret täñpäj ñode yänahäkta mäyäk nämo nadänkuñ;

* **11:9:** Stt 26:3; Stt 35:12,17 * **11:11:** Stt 18:11-14; Stt 21:2

* **11:12:** Rom 4:19; Stt 15:5, 22:17; Lo 10:22 * **11:13:** Stt 23:4; 1Sto 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11

Kome ŋowä komenin bureni nämo, nin äbanigän yän yänkuŋ. ¹⁴ Tänpäkaŋ ämawebe man ude yäwani uwä ŋode niwoŋärek täkaŋ; U komeni burenita wäyäkŋekaŋ. ¹⁵ Tänpäŋ komeni kujat penpen äbuŋo unita yänpäŋ yänkuŋ yäwänäku äneŋi komeni-ken täga kwäm. ¹⁶* Upäŋkaŋ komeni bianita nadänpäŋ nämo yänkuŋ. Nämo, u kome säkgämän kubä, komeni biani u irepmitak upäŋ kaŋ-ahäna yän nadänpäŋ yänkuŋ. U kunumta yänkaŋ yänkuŋ. Unita äma udewanitä Anututa U nin täŋo Anutunin yän yänirä Anututä nadäwätäk nämo täk täyak. U imata, yotpärare kubä täŋkettaŋ yämiŋkuko itak unita.

¹⁷⁻¹⁸ Tänpäkaŋ Anututä täŋyabäk pewän ahän imiŋirän Abrahamtä nadäŋ imikinik tänpäŋ nanaki Aisak Anututa ärawa ude kumäŋ-kumäŋ utta pidäm taŋkuk. Täŋkaŋ Anututä nanaka Aisak terak oraŋkaye mäyap api ahäneŋ yän yänkehäromtaŋ imiŋkuko upäŋkaŋ nanaki tepi kubägän u ärawa ude ijiŋ imikta nämo bitnäŋkuk. ¹⁹* Nämoinik, u ŋode nadäŋkuk; Aisaktä kumäŋirän Anututä kumbani-ken nanik äneŋi täga yäpmäŋ akwek yän nadäkinik ude täŋkuk. Tänpäkaŋ bureni, Aisak kumbani-ken nanik bumik äneŋi imagutkuk.

²⁰* Eruk Aisak u ittäŋ kuŋtängän äma ekäni tänpäŋ Anututa nadäŋ imikinik tänpäŋ nanakiyat Jekop kenta Iso unita imaka täga Anutu-ken nanik kämi ahäŋ yämikta kon man yäwetkuk. ²¹* Tänpäkaŋ Jekop imaka, Anututa nadäŋ imikinik

* **11:16:** Kis 3:6,15; Mak 12:26 * **11:19:** Rom 4:17 * **11:20:**

Stt 27:27-29; Stt 27:39-40 * **11:21:** Stt 48:15-16

tänjkuko unita tågawani tänpän kumbayän nadänpän
 ɲode tänkuk; Josep täño nanakiyat kon man
 yäwetpän ähottaba injitkan gwäjin äpmonkan Anutu
 iniñ oretkuk. ²² * E, Josep uwä ittän kuñtängän
 kumäk-kumäki keräp tañirän Anututa nadäkinik
 tänpän ɲode yänhäñkuk; Kämiwä, Isrel ämawebe
 Isip kome penpen api kuneñ. Ude yänpän kujari
 änehta jukuman yäwetkuk.

²³ * Ba Moses täño manbiñam nadäna; Moses täño
 miñi nanitä Anututa nadän imikinik tänkumäno
 unita Moses ahäwänpän käbop penjirän komepak
 yaräkubä tärenkuk. Miñi nani uwä Moses nanak
 u kawän inide kubä tänpänpän Isip kome täño
 intäjukun äma wäpi Fero unitäño man mäde ut
 imikta nämo umuntañkumän. ²⁴ * Eruk Moses
 u täganpän Anututa nadän imikinik tänpän
 Fero äperi unitäño nanaki ude, gäripi terak itta
 bitnäñkuk. ²⁵ Tänpän ɲode nadänjuk; Imata kome
 ɲonitäño gärip kadäni keräpi-tagän kan iwaret?
 Nämo, näk bäräpi Anutu täño kudupi ämawebeniye-
 kät bok nadänayän tämäño uyaku täga yäk. ²⁶ *
 Ude yänjkuko unitä ɲode niwonjäretak; U Anutu-ken
 gwäki täga yäpmäkta nadänjuk. Unita kämi ahähta
 yäwani Kristota yänpän bäräpi ahän yäminayän
 täño unita nadäwän tågawäpän Isip täño tuñum
 gäripi nitek u yäpmäkta nadäwän jirañ ude tänkuk.
²⁷ * Täñkan Moses u Anututa nadäkinik tänpän
 Anutu nämo kak täkamän u dapuritä kankan
 bumik gwäk pimiñpän Fero täño kokwawakta

* **11:22:** Stt 50:24-25; Kis 13:19 * **11:23:** Kis 1:22, 2:2 * **11:24:**
 Kis 2:10-12 * **11:26:** Hib 10:34-35 * **11:27:** Kis 12:51; Kis
 14:13,14; Rom 1:20; 1Ti 1:17; Hib 11:1

nämo umuntaŋkaŋ Isrel ämawebe yämagurän Isip kome penpen kuŋkuŋ. ²⁸* Täŋkaŋ Moses u Anututa nadäkinik täŋkuko unita Pasova äŋnak-äŋnak yäput penpäŋ Isrel ämawebe sipsip täŋo nägäri eŋi yäma terak ärutkot yäŋ yäwetkuk. Ude täŋkuko unita kumäk-kumäk täŋo aŋero, nanak ämani intäjukun nanik däpanti unitä Isrel ämawebe yärepmitpäŋ nanakiye intäjukun nanik nämo däpuk.

²⁹* Täŋpäkaŋ Isrel ämawebe Anututa nadäkinik täŋkuŋo unita gwägu wäpi Ume Gämäni u kome kawuki ude irirän bämopgän kuŋkuŋ. Kuŋirä Isip naniktä udegän kuna yäkŋat gwägu gänaŋ äpmonpäŋ ume naŋpäŋ kumbuŋ.

³⁰* Täŋpäkaŋ äneŋi kubä ŋode; Isrel ämawebe unitä Anututa nadäkinik täŋpäŋ mani buramiŋpäŋ Jeriko täŋo yewa pähap gägäni-ken kepma 7 udetä kuŋat äyänurirä yewa u tokät maŋkuk.

³¹* Täŋpäkaŋ kubokäret webe wäpi Rahap u nadäkinikitä täŋkentäŋ imiŋirän Anututa mäde ut imani-kät penta nämo paotkuŋ. U imata, äma kome kaŋiwatta käbop kuŋkuŋo u yämagutpäŋ ini eŋi gänaŋ käbop yepmaŋkuko unita.

³² Eruk imata man käroni yäŋiwat yäpmäŋ kwet? Nämo, man kudän ŋoken bägup iränpäŋ uyaku Gidion, Balak, Samson, Jepta, Devit, Samuel ba profet biani ätu täŋo manbiŋam täga täweret. ³³* Äma unitä Anututa nadäkinik täŋpäŋ kudän mebäri mebäri täŋkuŋ. Äma nadäkinik täŋkuŋo u ätutä kome ätu täŋo intäjukun ämakät

* **11:28:** Kis 12:21-30 * **11:29:** Kis 14:21-31 * **11:30:** Jos 6:12-21 * **11:31:** Jos 2:1-21; Jos 6:21-25; Jem 2:25 * **11:33:** Dan 6:22

ämik tänpän kehäromini yäpmän äpuñ. Täñkañ u ämawebe kudän siwoñi terak yabän yäwatpän imaka imaka Anututä yämikta biñam yäwani u yäpuñ. Tänpäkañ ätutäwä añ komi, äma däpani täño meni tänpipiñkuñ. ³⁴* Ätutäwä kädap mebet pähap döpä kumbuñ, ba iwantä nadäkinik täñpani ätu kumän-kumän dāpnayän täñirä Anututä täñkentän yämiñirän nämo kumbuñ. Bureni, äma uwä iniken kehäromini nämo upäñkañ Anututä kehäromi yämiñkuk. Kehäromi yämiñirän kome ätuken nanikkät ämik kehäromigän tänpän dāpmän yäwat kireñkuñ.

³⁵* Tänpäkañ webe ätutä Anututa nadäkinik täñkuño unita nanakiye kumbani-ken nanik äneñi akuñirä yämagutkuñ. Täñ, nadäkinik täñpani ätuwä äma kerä terak komi pähap nadäntängän kumbuñ. Anututa äwo yäñkuñ yäwänäku komi u täga irepmiräm. Upäñkañ ñode nadänpän äwo nämo yäñkuñ; Kumän-kumän nidäpäkañ äneñi akuñpän irit tägagämän kañ yäpna yän nadäñkuñ. ³⁶* Tänpäkañ ämatä nadäkinik täñpani äma ätu yäñärok yäwerit päripmäñit täñkuñ. Ba ätu kerä kuroñi topmänpän komi eñiken yepmañkuñ. ³⁷* Täñ, ätuwä mobätä kumän-kumän dāpuñ. Ba ätu yepmiñitpän sotä kwäk duk täñkuñ. Ba ätuwä päiptä kumän-kumän dāpuñ. Tänpäkañ ukät nanik ätutä jopi jäwäri itkañ tekta tom gupipän täñkañ kuñarirä bäräpi mebäri mebäri yämiñkuñ. ³⁸ Ude täñ yämiñirä kome jopi-ken, pom terak, mobä kawut

* **11:34:** Dan 3:23-27 * **11:35:** 1Kin 17:17-24; 2Kin 4:18-37

* **11:36:** 1Kin 22:24-27; Jer 20:2, 37:15; Jer 38:6 * **11:37:** 2Sto 24:21

ba kome gānaŋ ittāŋ kuŋatkuŋ. Butewaki! Äma tēgatēga udewani imata kome waki ŋo pen itneŋ?

³⁹ Tāŋpākaŋ Anututä ämawebe u nadäkiniki yabāŋpāŋ-nadāwān tēgagāmān tāŋkuŋo upāŋkaŋ imaka ämawebeniŋeta kāmi yāmikta yāŋkehārom taŋkuko u kome terak irirä pengān nāmo yāmiŋkuk. ⁴⁰ U imata, yāput peŋpāŋ Anututä ninta yāŋpāŋ-nadāk tawaŋ tēgagāmān kubä ŋode peŋ nimiŋkuk; Ämawebe biŋam ikek u ninkāt penta päke kubāgān Kristo tāŋo piä terak Anutu dubini-ken kuŋpāŋ säkgāmān-inik api itne.

12

Jesu tāŋo kädēt kuroŋ iwāt tākāna

¹ * Eruk, u kawut! Ämawebe nadäkinik ikek päke u nin it gwäiŋ nimiŋpāŋ nadäkinik tāktāk kädēt bureni niwoŋärekaŋ. Unita imaka u ba unitä wādāŋ nipmāŋit tākaŋ ba momi ninken kwasikot tākaŋ u datāreŋ tāŋpā kwāpāŋ kädēt Anututä peŋ nimiŋkuko uken ehutpāŋ bārāŋek tākāna. ² * Ude tāŋkaŋ intājukun āmanin, nadäkinik kädēt bureni niwetpāŋ niwoŋärewani Jesu u kaŋiwatpāŋ kädēt ugān iwāt tākāna. Jesu uwä bānep oretoret pähap itsāmāŋ imiŋkuko u juku piŋkaŋ päya kwakāp tāŋo mäyäk unita nadāwān mewuni tāŋirān ehutpāŋ ko-taŋkuk. Ude tāŋkaŋ āroŋkuko apiŋo Anutu intājukun äma u keru bure kāda wāpi biŋam ikek itak. ³ Unita Jesuta nadāwut. U āmatä waki tāŋ imiŋkuŋo upāŋkaŋ kehārom taŋpāŋ kwikinik itkuk. Unita

* **12:1:** Rom 7:21; 1Ko 9:24-25 * **12:2:** Hib 1:3

in udegän nadäkinik kädet täga u gwäk pimiņpāņ iwatta gapun täneņtawä.

Anutu uwä nanin bāyawani bumik

⁴ Bureni, in kubäkubätä momijin mäde ut yämikta piä tāk tākaņ. U täga tāk tākaņ upāņkaņ it yāpmāņ abākaņken inken nanik kubätä äma kerī terak nāgäri nāmo piwän kuņkuņ. Nāmo, kāmi kāwep api ahāņ tameko unita man kubä täwera nadāwut. ⁵ Jide, Anututä in nanaknaye yāņpāņ bāneņjin tāņpidäm takta man ņode kudän täwani unita tāņguņ taņkuņ?

Nanakna, Ekānitä yāpān-siwonņ takta komi gamiņirān unita nadāwi āpani nāmo tāņpek, ba nadāņ bārāp tāņpāņ nāmo kaņ-umuntaņ kwen.

⁶ * *U imata, Ekānitä äma kubäta nadāņ imikinik tāņpāņ nanakna yāņ iwetpāņä irit kuņat-kuņari yāpān-siwonņtaņ imikta komi imik täyak. Snd 3:11-12*

⁷ * Unita bārāpi kotaņpāņ kwikinik irut. U Anutu tāņo yāpā-siwonņtak piä. Yāpā-siwonņtak piä tāk täyak uwä nanjiye bāyawanitā-yāņ tāņ tamik täyak. Nadākaņ? Kome terak naniyetä ironiņiye yāpā-siwonņtak tākaņ. Eruk, Anututä udegän tāk täyak. ⁸ Tāņ, Anututä ironiņiye bureni kudup yāpān-siwonņtak täyak unita in yāpā-siwonņ takta komi nāmo tameko uwä ņode nadāneņ; Nin kubokāret nanak, nanakiye bureni nāmo. ⁹ Tāņpākaņ ņode nadāk tākot; Nin ironiken naniye bāyawanitā yāpā-siwonņtak piä tāņ nimiņirä oraņ yämik tāņkumāņonik.

* 12:6: Rev 3:19 * 12:7: Lo 8:5; 2Sml 7:14

Eruk, ude tāk tāj̄kumāņo unita mājonin tāņo Nanin pähaptä ninken yäpä-siwon̄tak piä tāj̄rirän, imata nadäna bureni-inik nämo tāj̄pek? Nämo, komi bäräpi ahāņ nimiņirä u kotan̄pāņ kwikinik itnayāņ tāmāņo uwä irit burenita bijam api täne.

¹⁰ Tāj̄pakan̄ naniye bāyawanitā iniken nadäk terak apiņotagän yäpä-siwon̄tan̄ nimik tāj̄kuņonik. Tāj̄, Anututāwä tāj̄kentāņ nimikta ba nin ini kudupi-inik it täyak udegän itta yäpä-siwon̄tak piä tāj̄ nimik täyak. ¹¹ * Bureni, yäpä-siwon̄tak tāņo komi unita pengän gäripi nämo nadäk tākamāņ. Nämo, u komi! Upāņkan̄ kämi, yäpän-siwon̄tan̄ nimiņirän nadäna tärewäpāņ kädet siwon̄ji äneņi iwatpāņ bänepnin pidämtak täyak.

Jukuman ätu

¹² * Butewaki! In ätu gapun tan̄pāņ itkan̄. Eruk bänepjin tāj̄kehärom tan̄pāņ äneņi kehäromi nikek kan̄ irut! ¹³ * Gapun tan̄pāņ kuņarirä nadäkinikjin paot-inik täneņta! Unita kädet siwon̄ji iwatpāņ kehäromi nikek kuņat tākot. ¹⁴ * Ude tāj̄kan̄ ämawebe-kät not tāj̄pāņ bänep kubägän terak itta piäni tāk tākot. Tāj̄kan̄ udegän, ehutpāņ momi täktäk kädet mäde ut imiņpāņ kudupi kan̄ irut. Nadäkan̄? Äma kubätä kudupi nämo irayāņ täko uwä Ekäni nämoinik api kan̄-ahäwek. ¹⁵ * Tāj̄pakan̄ in kubätä Anutu tāņo orakorak pära yäpeko udetä nadāņ täpäneņpāņ kan̄ kuņarut. Ba inken nanik kubätä tokän jägämi ude äworeņpāņ in bämopjin-ken tāj̄päwak pähap pewän ahäneņo udetä watäni

* **12:11:** Jem 3:17-18 * **12:12:** Ais 35:3 * **12:13:** Snd 4:26

* **12:14:** Sam 34:14; Rom 12:18 * **12:15:** Apos 8:23

ket itpäñ kañ kuñarut. ¹⁶* Ba in kubokäret täneño ujeta irit kuñat-kuñatjinta nadäñ täpäneñpäñ kañ kuñarut. Täñpäkañ in kubätä Iso ude äworeñpäñ Anututa nadäñ äwaräkuk täñpekta! Iso uwä nanak intäjukun nanik unita imaka tägagämän nani keriken nanik täga yäpnañipäñ kepma kubä nakta iwäpäñ monäni ñode iwetkuk; Gäk ketem ijiñ namikañ imaka päke nantä namayäñ täyak u kudup Gäka biñam yäk. ¹⁷* Eruk ude yäñkukopäñ kämiwä jide nadäñkuk? U nani-ken nanik kon man ba tuñumi äneñi näkñata biñam kañ täñpäñ yäñ nadäñkuko upäñkañ nanitä Nämö yäñ iwetkuk. Nämö yäñ iwerirän konäm butewaki täñkuko upäñkañ goret pengän täñkuko u yäpä-siwonñakta kädetta wäyäkñewän wañkuñ.

Topmäk-topmäk kodaki terak it täkamäj

¹⁸* Eruk, in uken it täkamäj yäñ nadäk täkañ? In imaka ketjintä täga inirani ba dapunjintä kënañi, Isrel ämawebetä kañkuño udewani-ken nämö itkañ. Isrel ämawebe uwä Sainai pom mebäriken kuñkañ kädäp mebet pähappäñ kañkuñ. Ba kome wärämäjirän bipmäñ utpäñ mänit pähap piäjirän kañkuñ. ¹⁹* Täñkañ womat mämä pähap gänañ gera kotäk kubä nadäñkuño uwä nadäñkañ umuntañpäñ Moses butewaki man terak ñode iwetkuñ; Man u äneñi nämö ahäjirän nadänayäñ yäk. ²⁰* Täñpäkañ Moses man ude iwetkuño uwä mebäri ñodeta; U Anutu täño jukuman ñodeta nadäjirä umuri pähap täñkuko unita; Äma ba tom

* **12:16:** Stt 25:33-34 * **12:17:** Stt 27:30-40 * **12:18:** Kis 19:16-20; Lo 4:11-12 * **12:19:** Kis 20:18-21; Lo 5:22-27 * **12:20:** Kis 19:12-13

kubätä pänku pom u yeweko uwä mobätä kumäj-kumäj utneḡ. ²¹ * Bureni-inik, imaka kaḡpän nadänkuḡo uwä umuri pähap täḡirän Mosestä yänkuk; Umuntaḡpän dädatna kwaikaḡ! yäk.

²² * Täḡ, intä pänku itkaḡ-ken uwä imaka umuri udewani nämo. Nämoinik, inä Saion pom, Anutu paot-paori nämo unitäḡo yotpärare wäpi Kunum Gänaḡ Jerusalem uken kuḡkuḡo itkaḡ. Uken aḡero jiraḡ, daninaḡi nämo oretoret pähap täḡ itkaḡ-ken u kuḡkuḡo itkaḡ. ²³ * Ba in Anutu täḡo nanakiye intäjukun nanik unitäḡo käbeyä pähapken äbä yäpurärätkuḡo itkaḡ. Ämawebe äbot uwä wäpi kunum gänaḡ kudän täwani. Ba in Anutu, ämawebe kuduptagän yäpmäj daniwani äma, uken ahänkuḡo itkaḡ. Ba ämawebe siwoḡi, Anututä momini ärut-paktaḡ yämiḡkuko unitäḡo mäjotä irani-ken ahänkuḡo itkaḡ. ²⁴ * Ba in Jesu, Anutu ba ämawebeniye bämopi-ken topmäk-topmäk kodaki pewän ahänkuḡo uken ahänkuḡo itkaḡ. Ba nägät, Jesutä momi pekpek kädet täwitta piwän kuḡkuḡo uken ahänkuḡo itkaḡ. Nägäri uwä manbiḡam säkgämän kubä yänahäk täyak, manbiḡam Abel täḡo nägättä yänahänkuko ude nämo. Nägät Abeltä piwän kuḡkuḡo unitä kowat-urän pewän ahänkuk.

²⁵ * Unita eruk, Anutu man niwet täyak u man yänirän mani buramikta bitnäneḡta nadänpän bänep nadäk-nadäkjinta watä ket itkot. Nadäkaḡ? Anututä bian Moses meni jinom terak komen

* 12:21: Lo 9:19

* 12:22: Gal 4:26; Rev 5:11

* 12:23: Luk

10:20

* 12:24: Hib 8:6, 10:22; 1Pi 1:2; Stt 4:10

* 12:25: Hib

2:1-3; Hib 10:26-29

ämawebe jukuman yäwetkuko upänkaŋ mani nämo buramiŋkuŋ. Mani nämo buramiŋkuŋo unita kowata waki bureni yäpuŋ. Täŋ, apiŋo Anututä kunum gänaŋ nanik Jesu terak jukuman niwetak. Täŋirän nin man kunum gänaŋ nanik u buramikta bitnänero uwä jide täŋpäŋ kowata waki u irepmitne? Nämoinik, u wakiinik yäpne. ²⁶ * Täŋpäkaŋ man bian yäwetkuko unitä kome inŋitpäŋ kwaiŋkuk. Ude täŋkuko upänkaŋ apiŋowä yänkehäromtak man ŋode yäyak; Näk bian komegän inŋitpäŋ kwaiŋkut yäk. Täŋ, kämiwä kunum ba kome bok äneŋi api yepmäŋitpäŋ kwaiwet yäk. ²⁷ Täŋpäkaŋ man “äneŋi ude api täŋpet” yän yäyak uwä ŋode yänkwawa täyak; Imaka täŋ-pewani u kuduptagän täŋpewän paot-inik api täneŋ. Upänkaŋ imaka kumän-tagän-inik nämo api paotneŋ. Nämo, imaka wakta yäwani ugänpäŋ api täŋpewän paotneŋ. U paorirä imaka kehäromi, nämo wakta yäwani unitägän api itneŋ.

²⁸ Täŋpäkaŋ imatäken u api irek? U intäjukun ämanin täŋo kome ninta biŋam peŋ nimani unitägän api ireko unita oretoret täkäna! Kome u api korenero unita iniŋoret-oret kädet Anututä ini gäripi nadäk täyak udegän iwatpäŋ nadäwätäk terak oraŋ imiŋpäŋ iniŋoret täkäna. ²⁹ * U imata, Anutunin u kädäp mebet pähap, imaka kudup ijiŋ paot täkaŋ udewani.

13

Kädet ätu Anututä gäripi nadäk täyak

* **12:26:** Kis 19:18; Sam 68:8; Hag 2:6 * **12:29:** Lo 4:24, 9:3; Ais 33:14

1 * Tānpākaŋ inä ninin buap yāŋ nadānpāŋ
 bānep iron kowata kowata tānpeŋ kuŋat tākot.
 2 * Tāŋkaŋ kädet täga ŋodeta nämo tāngun tāneŋ;
 Äma kudupitä komejin-ken äbāŋirä yāmagutpāŋ
 enjijin-ken yepmaŋpä pätnen. Äma ätu kädet
 ude tāŋkuŋo uwä ämapāŋ yāmagutkamāŋ yākŋat
 aŋeropāŋ yāmagutkuŋ. 3 * Tānpākaŋ äma komi eni
 gānaŋ itkaŋ u tāŋkentāŋ yāmik tākot, in u bok itkaŋ
 bumik. Ba äma kerī terak komi yāpmāk tākaŋ u
 imaka, tāŋkentāŋ yāmik tākot, in komi u bok nadāk
 tākaŋ bumik.

4 * Tānpākaŋ yanāpi tāktäk u imaka tägagāmān
 kubä unita äma kuduptagāntä tāŋmeham tāneŋ.
 Tāŋkaŋ yanāpi yarätä ämawebe ätukät jopjop
 nämo kuŋatneŋ. Nämo, ini yanāpi siwoŋi itden.
 Nadākaŋ? Anututä ämawebe kubokāret kädet
 iwarani udewani manken api yepmaŋpek. 5 *
 Tānpākaŋ monen tuŋumta nadāŋ gārip nämo tāneŋ.
 Nämo, nadāk udewani mäde ut imiŋpāŋ kukŋi
 kädagān kuŋatpāŋ ketjin-ken tuŋum ähan peŋ
 tamani unita nadāwä täga tāŋpāpāŋ nadāwätäk
 terak nämo kuŋatneŋ. Imata, Anututä ŋode yāŋkuk;

*Näk inta nämo api guŋ täwet, ba nämoinik api tabä
 kätāwet yäk. Wkp 31:6*

6 * Anututä ude niwetkuko unita kwawak ŋode
 yāŋahāna;

* 13:1: Jon 13:34 * 13:2: Rom 12:13; 1Pi 4:9; Stt 18:1-8; Stt
 19:1-3 * 13:3: Mat 25:36; Hib 10:34 * 13:4: Gal 5:19,21; Efe
 5:5 * 13:5: 1Ti 6:8; Jos 1:5 * 13:6: Sam 27:3, 146:5

*Anutu u näkŋo täŋkentäkna unita imaka kubäta
nämo inik api umuntäwet.*

Nämo, ämatä näk täga nämo täŋpä wanen. Sam 118:6

Jesu iwaräntähta nämo umuntäne

⁷* Täŋpäkaŋ injinken watä ämajiye bianita juku piwut. Watä ämajiye uwä Anutu täŋo manbiŋam täwetpäŋ täwoŋäreŋk täk täŋkuŋ. Täŋkaŋ kädet jide kuŋatpäŋ kumbuŋo unita nadäŋpäŋ kädet kuroŋ unitä täk täŋkuŋo udegän täk täneŋ. ⁸* Nadäkaŋ? Äma unitäŋo intäjukun äma Jesu u täktäki ba yäkyäki ini udegän. Kwep itkuko udegän apiŋo itak, ba pen udegän api it yäpmäŋ ärowek.

⁹* Eruk, watä ket itpäŋ kuŋarut. Anutu wäpi terak jop manman mebäri mebäri yäk täkaŋ u bänepjin äriŋpewän kädet siwoŋi penpäŋ kädet gwäjiwani iwatneŋta! Äma täŋo бага mantä bänepjin täga nämo täŋkentäŋ taminen. Ketemta yäjiwät man ba äma täŋo man udewani mäde ut imiŋirä Anutu täŋo orakorakitä bänepjin täŋ-kehäromtak täyon. ¹⁰ Täŋpäkaŋ ärawa pähap kubä ninta biŋam täŋpani itak. Upäŋkaŋ unitäŋo bureni uwä Juda täŋo bämop ämata biŋam nämo täyak. Nämo, bämop äma uwä kudupi yotken ärawa täktäk piä biani pen täk täkaŋ unita. ¹¹* Juda täŋo бага man iwatpäŋ bämop äma intäjukun täŋpanitä momi ärutta tom däpmäŋkaŋ unitäŋo nägäripäŋ yäpmäŋpäŋ Bägup Kudupitä Kudupi-inik-ken ärok täkaŋ. Tom däpmäk täkaŋ unitäŋo bureni nämo

* 13:7: 1Ko 4:16; Hib 6:12 * 13:8: Efe 4:14 * 13:9: Rom 14:17 * 13:11: Wkp 16:27

yäpmän ärok täkañ. Nämo, bureni uwä yäpmän päñku yotpärare gägäni-ken pewä ijik täkañ.

12 * Täñpäkañ mebäri unita Jesutä udegän, mäyäk kotañpäñ yotpärare gägäni-ken komi pähap nadänkuk. Ämawebeniye nägäri piwän kuñkuño uterak kudupi-inik itneñta kumbuk. 13 * Unita ninä mäyäk Jesutä kotañkuko udegän kotañkañ yotpärare gägäni-ken kuñpäñ Jesu tubeñ kuna! 14 * U imata, kome ño terak yotpärare kehäromi paot-paori nämo, kubä nämo itak. Nämo, ninä yotpärare mebäri kubä, kämi ahänñ nimekta dapun käronñ täñ itkamän.

15 * Unita ämawebenaye, Jesuta nadänpäñ Anutu wäpi yänhäñpäñ iniñoret täkäna! Ude tänayän täkamän unitä Anututa ärawa ude api täñpek. 16 * Täñkañ täñkentäk ba iron kowata kowata täkta nämo guñ täneñ. Kudän udewani uwä ärawa Anututä gäripi nadäk täyak ude.

17 * Täñkañ watä ämajiye täño mani buramiñpäñ gämori-kengän kuñat täkot. Watä piä täñ tamik täkañ unita Anututä api yäwet yabäweko unita gwäk pimiñpäñ watä it tamik täkañ. Unita waki, mani buramik täkot. Ude täñirä uyaku watä piä uwä bänep oretoret terak api täneñ. Täñ, in peñawäk täñirä watä piä butewaki terak tänayän täkañ u täga api täñkentänñ tamineñ? Täga nämo!

18 * Unita in ninta Anutu-ken yänapik täkot. Nin kudän siwoñi täkta gäripi nadäk täkamän unita

* 13:12: Mat 21:39; Jon 19:17

* 13:13: Hib 11:26, 12:2

* 13:14: Hib 11:10,16; Hib 12:22

* 13:15: 2Sto 29:31; Sam

50:14,23; Hos 14:2 * 13:16: Plp 4:18

* 13:17: Ese 3:17; 1Te

5:12 * 13:18: Apos 24:16; 2Ko 1:12

Anutu inamiken bänepnintä nadäwätäk nämo tāk tākamāḡ. ¹⁹ Tāḡkaḡ ḡäripna tāḡi pätak u ḡode; In Anutu-ken yāḡapiḡirä ini tāḡkentāḡ namiḡirān inken äneḡi bārāḡeḡ kaḡ ärewa!

Yāḡtärek man

²⁰⁻²¹ Tāḡpākaḡ inta yāḡpāḡ ḡode yāḡapik täyat; Anutu bänep pidām māhemi unitä in kudān ini ḡäripi nadäk täyak ude tāḡpeḡ kuḡatta tuḡumi säḡgāmān u tāḡkentāḡ tamiton. Tāḡkaḡ Jesu Kristo terak nadäk-nadäk ba tāktäk ini kawān tāḡak tākaḡ u irit kuḡat-kuḡatnin-ken pewān ahāḡ nimiton! Ude tāḡ nimiḡirān Jesu Kristo unitāḡo wāpi biḡam ärowani inide pen it täyon. Ekāninin Jesu, Sipsip watä äma pähap unitä kumäk-kumäki terak topmāk-topmāk paot-paori nämo u tāḡkehārom tāḡkuko unita Anututä kumbani-ken nanik yāpmāḡ akuḡkuk. U Bureni.

²² Eruk notnaye, man kudān tāḡ tamitat ḡowä kāroḡi nämo unita man bänepjin tāḡpidām takta kudān täyat ḡonita nämo ḡaḡa tāneḡ. ²³ E man kubä ḡode täwera nadāwut; Notninpak Timoti u komi eḡi ḡānaḡ itkukopāḡ tewä äpāmaḡ kuḡkuk. Unita näkken bārāḡeḡ äbānä imagurakaḡ bok api ärede.

²⁴ Intājukun ämaḡiye ba Anutu tāḡo kudupi ämawebeniye komejin-ken itkaḡ u mena jinom yāpmāḡpāḡ oretoret man kaḡ yāwerut. Tāḡ, Itali komeken nanik äbot tāḡpani notniye imaka, oretoret man täwetkaḡ. ²⁵ Tāḡpākaḡ Anutu tāḡo orakorakitä inken itinik täyon. Eruk, ugān.

Anutu Täŋo Man
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5